

Δρομολόγιο

ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΠΑΓΕΡΗΣ - ΓΙΑΝΟΣ
ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ - ΓΙΩΡΓΟΣ
ΡΟΥΒΑΛΗΣ - ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΟΛΑΤΙΔΗΣ

ΡΕΝΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ - ΧΡΙΣΤΙΝΑ
ΠΑΠΑΦΡΑΓΚΟΥ - ΠΙΕΡ ΖΟΖΕΦ
ΠΡΟΥΝΤΟΝ - ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΙΓΟΥΡΟΥ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΡΙΖΩΝΗ - ΔΕΣΠΟΙΝΑ
ΚΑΪΤΑΤΖΗ ΧΟΥΛΙΟΥ ΜΗ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΗΣ
ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΣΧΟΣ - JACQUES
BREL - ΝΩΝΤΑΣ ΠΑΤΣΑΚΑΣ
ΚΩΣΤΑΣ ΡΙΖΑΚΗΣ - ΤΑΣΟΣ
ΣΤΑΜΠΟΥΛΟΓΛΟΥ - ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟ
ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ - ΔΡΟΜΟΔΕΙΚΤΕΣ

20
χρόνια

KANTZAS

η ... ανθρώπινη δύναμη

Δημήτρης Μαργαριτόπουλος

ΣΚΟΤΣΕΖΙΚΟ ΝΤΟΥΣ

Εκδόσεις
Κοχλίας

Ιστορίες ευχάριστες και δυσάρεστες ξετυλίγονται
σε αυτό το βιβλίο. Γεγονότα που φέρνουν στο
νου μας περιστατικά της καθημερινότητας.
Ένα σκοτσέζικο ντους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- 3 ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΠΑΓΕΡΗΣ: Ένα ανέκδοτο ποίημα του νεαρού Δημήτρη Χορν
(Ο θάνατος της μέρας) Ο ποιητής Θεοδόσης Ισαακίδης (Μινώταυρος Μνήμη)
- 7 ΓΙΑΝΟΣ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ: Ανθρακωρύχοι
- 8 ΓΙΩΡΓΟΣ ΡΟΥΒΑΛΗΣ: Πλατεία Αθώνας, Θεσσαλονίκη / Συμπόσιο ποίησης
- 11 ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΟΛΑΤΙΔΗΣ: Η συνταγή / Σώπατρος ο Αμφιπολίτης
- 14 ΡΕΝΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ: Αξιολογία – Μανόλης Αναγνωστάκης
- 17 ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΠΑΠΑΦΡΑΓΚΟΥ: Φωτογραφία
- 25 ΠΙΕΡ – ΖΟΖΕΦ ΠΡΟΪΝΤΟΝ: Τι σημαίνει να σε κυβερνούν
- 27 ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΙΓΟΥΡΟΥ: Μαρία
- 34 ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΡΙΖΩΝΗ: Φίδι στο ψυγείο
- 37 ΔΕΣΠΟΙΝΑ – ΚΑΪΤΑΤΖΗ ΧΟΥΛΙΟΥΜΗ: Διαδρομές
- 42 ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΗΣ: Η μουσική που χάθηκε
(Οι μαντολινάτες της πόλης των Σερρών κατά τον 20ο αιώνα)
- 48 ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ: Δρομοκαΐτιον Φρενοκομείον (1887)
- 49 ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΣΧΟΣ: Μόνο με την ελπίδα μοιράζομαι όλα μου τα όνειρα
- 50 JACQUES BREL: Οι γέροι (Μετάφραση Λαυρέντης Θεοδοσίου)
- 52 ΝΩΝΤΑΣ ΠΑΤΣΑΚΑΣ: Παρίσι
- 53 ΚΩΣΤΑΣ ΡΙΖΑΚΗΣ: Ζωή σε λέξεις / Ποιητής και Θεός
- 54 ΤΑΣΟΣ ΣΤΑΜΠΟΥΛΟΓΛΟΥ: Ποίηση και κοινό
- 57 ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ: «Αι Σέρραι»
- 62 ΔΡΟΜΟΔΕΙΚΤΕΣ

Φωτογραφία εξωφύλλου: Στο τυπογραφείο της εφημερίδας «Δημοκρατική» των Σερρών, κατά την εκτύπωση του βιβλίου «Χειραφία με τη Ζωή», του Γιάννου. Από αριστερά: Τάσος Μανθόπουλος, Γιάνος Γεωργόπουλος, Λάιος, Μιχάλης Τσαντήρης, Χρήστος Μπομπότας, Τάσος Σταμπούλογλου και Ερρίκος Βλάχμπεης.

Χαρακτικά - σχέδια τεύχους: Γιάννης Γουρζής

Δρομολόγιο: Περιοδικό λόγου και τέχνης (Τρίμηνη Περιοδική Έκδοση) * *Ιδιοκτησία* “Πυξίδα” (Πολιτιστική εταιρεία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα) * *Εκδότης* Σάκης Π. Αραμπατζής * Διευθύνεται από Επιτροπή. * Τεύχος 7 * Τιμή: 5 € * ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ, ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ: TAX. Δ/ΝΣΗ: Τ.Θ. 112, 62100 Σέρρες τηλ. 23210 55557 / E-mail: dromologio@hotmail.com * ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ: Εσωτερικού Ιδιωτών: 20 € - Τράπεζες, Δήμοι, Ν.Π.Δ.Δ., Εταιρίες 100 € - Κοινότητες, Σύλλογοι 50 € * Σελιδοποίηση / Φιλμ / Εκτύπωση: ΛΙΘΟΓΡΑΦΙΚΗ Λευκώνας Σερρών, Τηλ.: 23210 98890

Τα κείμενα που φέρουν υπογραφή, εκφράζουν τις απόψεις του συγγραφέα τους.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΜΙΑΣ ΜΕΡΑΣ

Τελείωσε, έφυγε κι' αυτή
(η) μέρα
με τους ίδιους πόδους στην
ψυχή
πάει, γράφτηκε στο παρελθόν
η μέρα
και θ' άρθη γρήγορα της
άλλης η αρχή
κι' ο καθένας από μας ελπίζει
πως θ' άρθη η άλλη να τον
κάνει ευτυχημένο
κανείς δε σκέπτεται πως δεν
αξίζει
να' χει ελπίδες σ' ότι απ' την
ζωή είναι γραμμένο

Τάκης -

---

* Ο Δημ. Μπαγέρης έχει επιμεληθεί το βιβλίο «Δημήτρης Χαρν» των εκδόσεων «ΟΔΟΣ ΠΙΑΝΟΣ», 1997, το οποίο περιέχει πλούσιο συλλεκτικό υλικό για τον μεγάλο ηθοποιό.

2. Ο ποιητής Θεοδόσης Ισαακίδης*

Ο ποιητής Θεοδόσης Ισαακίδης εμφανίστηκε στην ποίηση το 1986 με τη συλλογή του «Περπατώντας στο νερό». Ακολούθησαν: «Μονόλογος για δύο» του 1989, «Μνημοσύνη» του 1999 και «Διόσκουροι» του 2002. Είναι μια τετραλογία διαρκούς αναζήτησης της αρχής και του τέλους, είναι μια συνεχής συνομιλία με το ορδόν και απόλυτο που ταυτόχρονα είναι ανέφικτο και ελλειπτικό. Η παρουσία του Θεοδόση Ισαακίδη στα γράμματα είναι η κατάθεση τεσσάρων ποιητικών συλλογών που κινούνται πάνω στον άξονα: Μυθικός λόγος – τραγικός λόγος – καθημερινός λόγος, με λέξεις που ομιώζουν μέσα στην αμφισημία τους.

Μινώταυρος
Μνήμη
*

Κύκλος πρώτος
Αύτος που πρίν ἀγ' εἶν Ἀριάδην
τὸν μίτον κατέχε, ἀπὸ ποίου τὸν παρέλαβε;
Κύκλος δεύτερος
Ἐκεῖνος που πρίν ἀγ' Αὐτὸν
τὸν μίτον κατέχε, ἀπὸ ποίου τὸν παρέλαβε;

Κύκλος μεταίχμιος
Ποιητὴς ἐπιέξοδος
αὐτοκατοβροχθιζόμειος.

Κύκλος τέταρτος
Κάταχος μυστικῶ
οἰσιφοδῶν- Ἀριάδην,
ὁ θεοῦ τῶρα.

Κύκλος πέμπτος
τὴν ἔξοδον ἀν ἀδριανῶν,
ἠνωρίζεις πλέον ποῖον
νὰ ἀναζητῆσαι τρίτη.

Κύκλος ἕκτος
Ὁ θεοῦ ἔσονώθη
καὶ τὸ μυστικὸν ὑφ' τῆν Ἰδου
ἔθωρῶθη

Κύκλος ἑβδομος
τὴν μνήμην σου μόνον
σεγὴν πύλιν τῆς κοῦδος
νὰ ἀρμυθῆς κα παροδῶσαι

* Θεοδόσης Ισαακίδης
19-1-2004

Χειρόγραφο του Θεοδόση Ισαακίδη

ΜΙΝΩΤΑΥΡΟΣ ΜΝΗΜΗ

Κύκλος πρώτος
Αυτός που πριν απ' την Αριάδνη
τον μίτον κατείχε, από ποιόν τον παρέλαβε;

Κύκλος δεύτερος
Εκείνος που πριν απ' Αυτόν
τον μίτον κατείχε, από ποιόν τον παρέλαβε;

Κύκλος μεταίχμιος
ποιητής αδιέξοδος
αυτοκαταβροχδιζόμενος.

Κύκλος τέταρτος
Κάτοχος μυστικού
Οιδίποδος – Αριάδνης,
ο Θησέας τώρα.

Κύκλος πέμπτος
Την έξοδον αν αξιωθείς,
γνωρίζεις πλέον ποιόν
να αναζητήσης πρέπει.

Κύκλος έκτος
Ο Θησεύς εφονεύθη
και το μυστικό υπό του Άδου
εδηρεύθη.

Κύκλος έβδομος
Την μνήμη σου μόνον
στην πύλην της καθόδου
να αρνηθείς να παραδώσεις.

Θεοδόσης Ισακίδης 17-1-2004

---

* Ο Θεοδόσης Ισακίδης γεννήθηκε στον Πειραιά. Υπήρξε επί σειρά ετών γραμματέας του Δημήτρη Χορν και σήμερα εργάζεται στο χώρο του θεάτρου, συμμετέχοντας σε διάσους που είχαν επικεφαλής τον Αλέξη Μινωτή, Δημ. Χορν, Αλίκη Βουγιουκλάκη κ.α. Έχει μετάσχει ως ηθοποιός σε παραστάσεις του θεάτρου.

ΓΙΑΝΟΣ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΘΡΑΚΩΡΥΧΟΙ

Στα βόρεια υψώματα της πολιτείας,
τα φίδια διψώντας για αίμα και κάρβουνο,
βυθίζονται στα σπλάχνα της γης,
ξερώνοντας μαύρα εντόσδια!

Οι ράγιες τραγουδούν τα μπολόνια,
τα συρματόσχοινα κόβουν τις φλέβες τους,
οι καστανιές χτυπούν κλακέττες,
οι κοπίλιες κόβουν τα πόδια τους,
τα μαδέρια ψιθυρίζουν τον κίνδυνο,
όλα τραγουδούν το θάνατο!

Ποιοί είναι αυτοί οι άγνωστοι ήρωες,
που κρεμιούνται με μια τρίχα στα παλάγγα,
με το επισκεπτήριο του χάροντα στις τσέπες!
Κι όλο πιο βαθιά, κι όλο πιο βαθιά,
τρυπούν τη γη να ηρούν μιαν άκρη,
με βήχα, φτύμα, βόγγο, κι όνειρα!..

Βίρα – μάϊνα, βίρα – μάϊνα, βίρα!
Τα βαγονέττα φορτωμένα αγωνία και ιδρώτα,
ανεβαίνουν στον ουρανό αγχομαχώντας.

Αυτή η κόλαση είναι πιο φριχτή από την άλλη!
Δες, όταν ξεμπουκάρουν οι σκελετοί,
ασφαλιζοντας τη ζωή τους ως την ερχόμενη βάρδια,
στα πρόσωπά τους έχουν ένα πανί άσπρο, ή κίτρινο,
στα πνευμόνια τους ένα μαύρο πέπλο.

Δες τους! Καθώς κατεβαίνουν τα υψώματα,
ο άνεμος τρεμουλιάζει τα ρούχα τους
όπως η αγκούσα τρεμουλιάζει τις καρδιές τους!..

Αύριο, έξω από ένα γραφείο της πολιτείας,
θα ζητιανεύουν τον ιδρώτα και το αίμα τους,
θα φτύνουν κοκκινόμαυρα μετάλλια!..

Σέρρες, Νοέμβριος 1956

ΓΙΩΡΓΟΣ ΡΟΥΒΑΛΗΣ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΘΩΝΟΣ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Στον Κώστα Καραμάρκο

Νάμαστε πάλι πίσω στην πατρίδα, Κώστα μου
Εσύ απ' την Αυστραλία (μέσω Κοζάνης)
κι εγώ απ' τη Βενεζουέλα και βάλε (μέσω Ναυπλίου)
ξενίτες κι οι δυο,

πίσω μας έφερε η αγάπη για τη γλώσσα μας.
Ήθελες, λέει, να ζήσεις στη χώρα σου, στη γλώσσα σου
κι άφησες γυναίκα, καριέρα, την ήσυχη βολεμένη
ζωή των αντιπόδων.

Πλατεία Αθωνος,
εκεί που περιδιάβαιναν Μακεδόνες, Ρωμαίοι, Βυζαντινοί,
ταβερνάκια, ουζερί, πλατάνια
Γιορτλού-κεμπάμπ, ταούκ-κιοκσού, ζωγοί, καλαμαράκια,
μέσα στην τσίκνα των Ελλήνων.

Δίπλα μας η Νάσια, άλλη συντρόφισσα πλάνης
πούφαγε τα Παρίσια με τα κουτάλια
τραγουδώντας Πιάφ στα μπαρ με τα έξοχα γαλλικά της.
Πιο πέρα ο Κρέων, γίγαντας δυο μέτρα, γέλιο βροντερό,
πρόσφυγας και Δραμινός, είκοσι χρόνια Γερμανία
κι η Κατερίνα, Κύπρος – Γερμανία – Αυτοκράτειρα Θεοφανώ.
Όλοι πίσω.

«Οι μερακλήδες τόχουνε νάναι πάντα θλιμμένοι
Νάναι στα χείλια γελαστοί
Και στην καρδιά κλαμένοι».

Γύρω μας νέα κορίτσια και αγόρια
ιδίως μια με ξανθοκάστανα σκαλωτά μαλλιά
λεπτά χαρακτηριστικά σαν τη Ρηνιώ, Σαλονικιά
που χάθηκε άδικα σε μια λίμνη όλο βούρκο
στο γκρίζο Βέλγιο.

Χαμογελάνε και πίνουνε, όλο ζωή, νιάτα
κι ομορφιά.

Κι εμείς καλοτυγχίζουμε τη μοίρα μας
που, νέους ακόμα,
μας έφερε πίσω στην πατρίδα,
στην πρωτεύουσα των προσφύγων.

Στις νοστιμιές της,
στις γυναίκες της,

στη θάλασσά της,
στη γλώσσα μας.
Εβίβα!

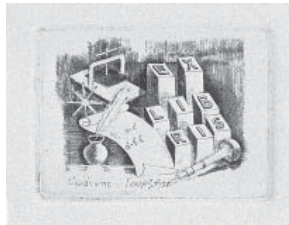
ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΠΟΙΗΣΗΣ

Ο επίκουρος καθηγητής,
ο βοηθός του,
οι φοιτητές του,
ο Πρόεδρος του Πανεπιστημίου,
η κόρη του,
ο εκδότης επιχορηγούμενου λογοτεχνικού περιοδικού
πούχει κάνει στο Παρίσι,
το ψώνιο,
η λογοτεχνίζουσα κυρία,
(που ποτέ δε δούλεψε στη ζωή της)
η χριστιανή ποιήτρια από την επαρχία,
ο πρώην διπλωμάτης,
συγγραφέυς αστυνομικών στ' αγγλικά.
Ο πολλά έχων υποφέρει αριστερός,
ο αιώνιος επαναστάτης,
ο Εβραίος ποιητής,
ο υπερρεαλιστής,
ο ποιητής – παιδοβούβαλος,
ο καταραμένος ποιητής,
ο αλκοολικός ερωτικός ποιητής,
ο ευαίσθητος εύπορος νέος,
ο γιατρός – λογοτέχνης,
η κυρία που ήξερε τον Ελύτη, το Σεφέρη, τον Εμπειρίκο
ο κλασσικός φιλόλογος,
ο λογογράφος,
το μέλος όλων των λογοτεχνικών σωματείων,
αυτός που πάντα έρχεται...
Το καδυστερημένο παιδί.
Αυτός που δεν ξέρει κανέναν
η καθηγήτρια φιλόλογος,
- και ποιήτρια.
Όλοι ποιητές!
όλοι ευαίσθητοι!
ήρδαν, μίλησαν για παλιούς ποιητές,

προβλήθησαν, συνέφαγαν, συνευρέθησαν!
Πήραν πόντους για την ακαδημαϊκή προαγωγή τους·
έκλεισαν συμφωνίες για δημοσιεύσεις,
διαλέξεις, άρθρα, αφιερώματα στον εαυτό τους,
στο 22ο Συμπόσιο ποίησης
που διαρκεί και διαρκεί...

Τα πρακτικά θα βγούν του χρόνου.
Το Υπουργείο ίσως δώσει τίποτα χρήματα,
και το Πανεπιστήμιο.
Και του χρόνου λοιπόν!
Η ποίηση σας περιμένει!
Το φάος αέλιου ξεπροβάλλει,
στιγμές – στιγμές,
πάνω σας.

(Ιούνιος 2002)

ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΟΛΑΤΙΔΗΣ

Η ΣΥΝΤΑΓΗ

Παίρνουμε δύο ή τρεις στίχους ανάλογα,
από Ρίτσο, Γκάτσο και Ελύτη.

Και στην συνέχεια τρεις έως πέντε πρόζες,
από Σεφέρη, Εμπειρίκο, Εγγονόπουλο.

Θερμαίνουμε ελαφρά
κι ανακατεύουμε αργά και σταθερά το μίγμα
να μην κόψει.

Κι όσο ανακατεύουμε
λέξεις προσθέτουμε και φράσεις,
από τα έπη του Ομήρου,
δοκιμασμένες, σταθερές, χιλιάδες χρόνια τώρα.
Αφήνουμε το μίγμα να κρυώσει.

Μόλις κρυώσει, ευθύς το ρίχνουμε εν ψυχρώ,
μέσα σε δέκα στίχους Παλαμά, δέκα Καβάφη,
δέκα Σικελιανού και δέκα Καρυωτάκη,
ανακατεύοντας αργά-αργά μέχρι να πήξει.

Πολύ μεγάλη προσοχή χρειάζεται στο δέσιμο.
Αλλά και πάλι αν τα υλικά δεν δέσουν όπως πρέπει,
μικρό το κακό.

Έτσι κι αλλιώς λίγοι-πολύ λίγοι πλέον-
γνωρίζουν τα υλικά καλά,
ένα προς ένα.

Το ποίημα τώρα είναι έτοιμο.
Σερβίρεται ζεστό ή κρύο αναλόγως.
Μπορεί να δημοσιευθεί, να απαγγελθεί,
να πάρει μέρος σε αγώνες ποιητικούς,
συλλόγων, σωματείων, ιδρυμάτων
της Άνω, Κάτω Πετεινίτσας ή αλλού.
Επαίνους και θραβεία σίγουρα θα αποσπάσει,
είναι γνωστή πετυχημένη συνταγή,
που συγκινεί κυρίους με πίπα και με μούσι,
κυρίες ευτραφείς κακόβαμμένες,
επιτροπές, κοινό και κριτικούς.

ΣΩΠΑΤΡΟΣ ΑΜΦΙΠΟΛΙΤΗΣ

Σιτάρι, λάδι και κρασί,
μα κάποιες φορές ψάρια παστά-κυρίως χέλια απ' τον Στρυμόνα-
μετέφερε συχνά με το παλιό γερό σκαρί κατά τον νότο,
της Αμφιπόλεως ο έντιμος πολίτης Σώπατρος.
Στην Αγορά της πόλεως,
δημοφιλής για τους περισσοτέρους,
παρών και ενεργός,
όποτε Ποσειδών και Αίολος επέτρεπαν,
πάντοτε έτοιμος στο δούναί όχι στο λαβείν.

Όμως εσχάτως,
έννοια μεγάλη το μυαλό του εβασάνιζε.
Απ' την επισκευή στο ναυπηγείο της Ηιώνας και μετά,
γέμισε το σκαρί με τρωκτικά, με ευμεγέθεις αρουραίους,
φορείς λοιμού συνήθως και πανώλους.
Τρόπον απαλλαγής των τρωκτικών
κατάλληλον δεν ήυρε ο δυστυχής,
προ του επείγοντος απόπλου προς το νότο.

Στης αμφιάλου Λήμνου τα ανοιχτά,
με ούριο έπλεαν άνεμο ένα βράδυ.
Αίφνης πελώρια κύματα,
άνεμος έπνευσε λυσσωδής
κι ο ουρανός από τους κεραυνούς
εσχίστηκε και φόβιζε τους πάντες.
Ρωγμές στο σκάφος εμφανίστηκαν,
τα ιστία έγιναν κουρέλια,
κι οι ναύτες πανικόβλητοι,
το τέλος εκαρτέρουν.
Και στον χαμό,
μόνο η κραυγή του οργισμένου Σώπατρου ακουγόταν:
-Καταραμένοι κι άδικοι θεοί,
Καταραμένε Ζευ,
καταραμένε Ποσειδώνα,
καταραμένε και σύ Αίολε με τους ανέμους σου,
γιατί σε μένα η τύχη του Οδυσσέα,
γιατί σε μένα.

Τότε σημείο δείκό απίδανον εφάνη.
Ένα προς ένα στην σειρά τα τρωκτικά,

αφήσανε το πληγωμένο σκάφος
και όλα στη μανιασμένη πέσαν θάλασσα- τα δύσμοιρα-
για να σωθούν.

Ωρες πολλές το σκάφος κλυδωνίστηκε.

Και το πρωί,

αίφνης και πάλιν,

γαλήνεψεν η θάλασσα.

Ήλιος λαμπρός ανέτειλε

και το σκαρί συνέχισε τον πλούν προς Πειραιά,

χωρίς των τρωκτικών το περιττόν το έρμα.

Κι ο Σώπατρος ατάραχος, γαλήνιος,

κρατώντας στιβαρά στο χέρι το πηδάλιον,

στους ουρανούς αναφωνεί :

-Φίλοι Θεοί αλήθεια σας αδίκησα.

Μπορεί να κινδυνεύσαμε, τη συνδρομή σας,

τις πύλες του Αδου

να περάσουμε την προτεραίαν.

Αλλ' αφού τρόπον απαλλαγής των τρωκτικών,

άλλον κατάλληλον ουχ ηύρατε

-ανάγκη εξ ανάγκης-

ευχαριστούμεν.

Αξιολογία – Μανόλης Αναγνωστάκης

Ο Ηρκος και ο Σπάντης Αποστολίδης, γιοι του Ρένου και φίλοι του «Δρομολόγιου» απ' τον καιρό της διάλεξής τους περί Καβάφη, πούχε οργανώσει το περιοδικό τον περασμένο Νοέμβρη, στείλαν ένα ανέκδοτο σημείωμα του πατέρα τους απ' το Αρχείο του, που καταλαμβάνει περισσότερες από 40.000 σελίδες, αυτογράφων, δημοσιευμάτων, επιστολών, κι όπου περιέχεται σημαντικώτατο υλικό προς δημοσίευσιν.

Το συγκεκριμένο σημείωμα, γραμμένο το Νοέμβρη του 2000, αποτελεί ένα λήμμα της «Αξιολογίας» - έργου συνοδευτικού της «Ανθολογίας», που σχεδίαζε ο Ρένος, με τις βασικές του κρίσεις για όλους τους ανθολογημένους ποιητές και διηγηματογράφους, ώστε να μην παρουσιάζονται ως ισοβαρείς στα μάτια του ανυποψίαστου γενικώτερα αναγνώστη, μα και για την εντελώς απαραίτητη πια επίσταση της προσοχής στις ιδιαίτερες ποιότητες κάθε δημιουργού. Δίνεται εδώ μια γεύση της αμειλικτής στάθμισής του Ρένου, τυχαία. Ίσως, αν εκφραστή ενδιαφέρον, ν' ακολουθήσουν κι άλλες.

Επειδή η Κριτική έχει σθήσει στον Τόπο και όλοι βαφτίζονται «μεγάλοι» - πόσο μάλλον αυτοί που έχουν και κάποιες ποιότητες!-, ο λόγος του φαντάζει σκληρός. Αλλά εκείνος πίστευε πως χρειάζεται μπουλντόζα που θα σαρώση τ' ανάξια και τα σκουπίδια για να στηθούν τ' άριστα μόνο! Και δίχως κρίση καταλυτική και καύση των περιπτώων, τίποτε δε γίνεται. Έτσι, μαζί με τους γιούς του απολίπανε την «Ανθολογία Διηγήματος», που φέτος μόλις ξανακυκλοφόρησε, απορρίπτοντας ό,τι πιο αδύναμο είχε μεν προσωρινά περιληφθή στην πρώτη έκδοση του 1953, πλὴν δεν άντεξε στην κρίση των καιρών. Έτσι, πάλι, σχεδίαζε να ξαναβάλη και την «Ποιητική», αποκαθαραμένη απ' όσα δεν άντεχαν ως «άριστα» στη συνείδησή του. Γιατί, καθώς έλεγε, η Ανθολογία βρίσκει τον εαυτό της με περιττά βάρη, επαναφέρει αποφασιστικά τη λειτουργία των καύσεων στα *maxima* του απαιτητικώτατου, μ' ακόμα πιο ανεβασμένα τα κριτήρια, και μ' αισθητήρια νέα ξεδιαλέγει και τα παλιά, με γνώμονα πρόσθετο: Τι άντέχει σήμερα; Τι κι απ' τα πιο «κεκρωμένα» κι απ' την ίδια;

Είχε μάλιστα κάνει όλη την προεπιλογή απ' το τρίτομο της ενδεκάτης έκδοσης και πολλοί «λόγιοι» κιόλας, ανθολογημένοι εκεί, ανησυχούσαν και τον συμβούλευαν με περίσκεψη, να μην πειράξη τα εγκεκριμένα, δηλαδή να μην ξαναθεωρήση, να μη λάβη υπόψη του το ωρίμασμα 50 χρόνων προσωπικής πάλης με τα κείμενα και το ξεδιάλεγμα, αλλά να εμμείνη σ' όσα -ο ίδιος πάλι!- είχε επιλέξει το 1970, τρέμοντας, όπως ο Ρένος ανήλεα σάρκαζε, μη χάσουν τη θέση τους στην αθανασία...

Φυσικά, εκείνος έκανε του κεφαλιού του, όπως πάντα, και μέσω της «Αξιολογίας» αποσκοπούσε και στην τεκμηρίωση της επιλογής του με συγκεκριμένη για καθέναν τους κρίση. Ας μην ξενίξη λοιπόν ο θερμοκαυτήρας του, και περισσότερο αφού, ο ίδιος είχε πρωτοεπισημάνει ήδη απ' το '47 την ποίηση του άγνωστου τότε Αναγνωστάκη, εξαίροντας ειδικά την μη ένταξή του, την ειλικρίνεια της φωνής του, την έκφραση του κοινού ψυχισμού των πρώτων μεταπολεμικών

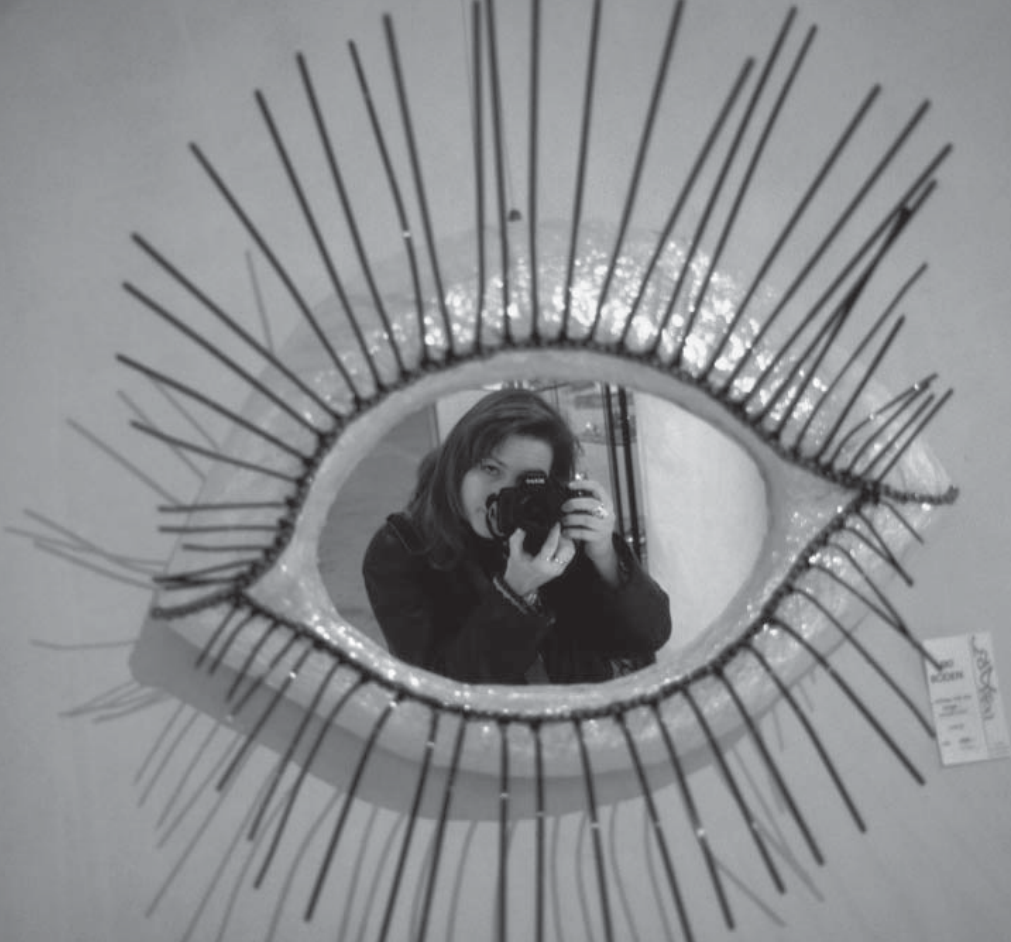
χρόνων. Στο κάτω - κάτω, δικαίωμα πρώτιστο εκείνου που μας έμαθε να διαβάζουμε ποίηση να την κρίνει και να την απορρίπτει αργότερα. Κι ως επιμένουμε εμείς να της αναγνωρίζουμε τις ποιότητες που αγαπήσαμε... Θα σημαίνει πως μας έκανε επαρκώς ευαίσθητους ώστε και τ' αδύνατα κύματα, και τις πλέον ισχνές ποιότητες να πιάνουν οι δέκτες μας... Απολαύστε το!

Μανόλης Αναγνωστάκης

Μια περιστασιακή αντιπαραβολή άγνωστου νέου φοιτητή Θεσσαλονίκης σε παλιότερο σατιρικό στιχουργό, τον Ασημάκη Πανσέληνο, μ' ένα μάλλον άτεχνο ποιητικό πρωτόλειο του άμεσα μεταπολεμικού καιρού, τον «Χάρη 1944», γνώρισε στη λογοτεχνική Αθήνα τον επονιτή τότε Μανόλη Αναγνωστάκη σαν πρώτο εκφραστικό φορέα της «νέας ποίησης», που άνδισε περαιτέρω με κάποια νεότερα επιτεύγματα, πλην και κατατυράννησε, και ακόμα μαστίζει με λύματα πια τον πνευματικό μας χώρο. Ο ίδιος που έκανα το '46, στον «Κύκλο» του παλιού καλού μας της «καθαράς ποίησης» Μελαχρινού την επιθετική αυτή αντιπροβολή του «Χάρη '44», στα υμνητικά του Δεκέβρη σκαλαδύσματα του αριστερού Πανσέληνου, επικρίνοντας άγρια τις «Μέρες οργής» του, δεν έχω, από καιρό, την ίδια γνώμη για την ποίηση του Αναγνωστάκη. Κάνοντας και πρόσφατα μια κριτική εκκαθάριση της ποιητικής Ανδολογίας, για μιαν αυστηρότερη (και στοιχούσα στα σύγχρονα αισθητήρια - κριτήρια) ανδολόγηση, δεν βρήκα ούτε ένα στίχο σχεδόν εκείνου που θεωρήσα νέος «φορέα νέου ποιητικού ύφους της εποχής μου» άξιο να σωδή σε μια κριτικότερη πια έκδοση. Και το ίδιο περίπου μου συνέβη και με τον Τίτο Πατρίκιο και άλλους ανάλογους της «Αριστεράς» (και όχι μόνο). Η αριστολογίες - γενικολογίες τους, ο ποιητικός ναρκισσισμός όλων τους, ο «αυτοθεματισμός» - δεν έχουν τί να πουν, δε δουλεύει βαθύτερη σκέψη μέσα τους κι αυτογνωσία, δεν υπάρχει φτέρωμα εμπνευστικό, ισχυρό, σπάνια έχουν οίστρο αυτογενή, συνήθως μόνο από επιφαντικές προκλήσεις, αλλά τους αλωνίζει και πόθος κοινωνικής προβολής ως «πνευματικών», «δημιουργών» δήθεν «ποιητών» και τα συναφή αυτοεπιδειξιακά, και καταφεύγουν, όλο και περισσότερο, σε μανιερισμούς μετατρέποντας ελλείψει ουσιώδους θέματος σε θέμα διαρκώς την ίδια τους την τάχα «ποίηση», «η ποίηση είν' αυτό» γράφουν, «η λέξη, ο λόγος, εκείνο», «εγώ κι ο ωραίος μου τρόπος να τα λέω, και να βρίσκουν οι ακόμα πιο άφτεροι πως είμαι ποιητής και τους εκφράζω τάχα», «με τον τρόπο του Μαθιού Πασχάλη» γράφει ναρκισσικώτατα κι ο αυτοδαυμαζόμενος κι αυτοπροβαλλόμενος Σεφέρης, λες κι ο «τρόπος», ο όποιος «τρόπος» ενδιαφέρει ποτέ τους άλλους, με τρομερή απουσία του τί, τ'ί πράγματι έχεις να πης στους άλλους, στους γύρω -αυτός είν' ο ματαιόλογος θερμπαλισμός και «αυτοθεματισμός», που διεκδικεί δεκαετίες τώρα του μεταπολέμου να

υποκαθιστά την καθαυτό π ο ί η σ η στον τάχα «πνευματικό – λογοτεχνικό» μας χώρο, με συνέπεια την προβολή ψευτοαξιών και ψευτοφορέων «λόγου» της υποτίθεται «κοινής συνείδησης» εδώ... Εισαγωγεύς αυτής αοριστολογίας – κενολογίας «ποιητικής» κι ο Αναγνωστάκης. Αλλ' οι καιροί δαμάζουν και γδύνουν εντέλει – όσο κι αν αργήσουν καμμιά φορά. Ανάγκη δε πάντα να ξαναζυγιάζονται οι τάχα «δημιουργικές προσφορές», και ν' αποκαθλώνονται.

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΠΑΠΑΦΡΑΓΚΟΥ

Η Χρίστina Παπαφράγκου γεννήθηκε στη Θεσ/νίκη και μεγάλωσε στις Σέρρες.

Είναι πτυχιούχος της φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ., τμήμα Γαλλικής γλώσσας και φιλολογίας.

Φωτογραφία σπούδασε στη Σχολή Φωτογραφίας «FOCUS» στην Αθήνα.

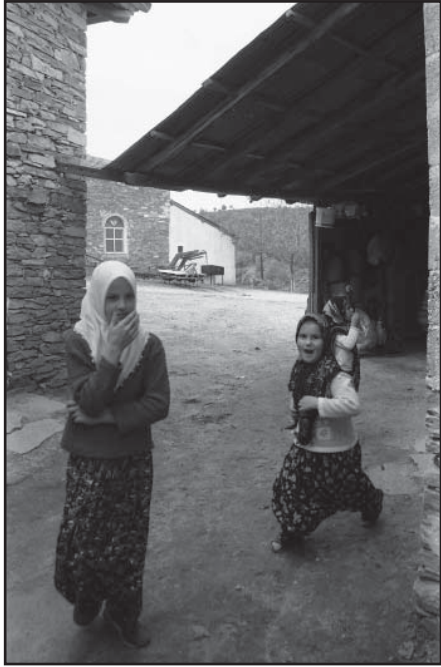
Είναι μέλος του Φωτογραφικού Κέντρου Θεσ/νίκης από το 1999.

Διδάσκει φωτογραφία στα τμήματα φωτογραφίας της ΝΕΛΕ Σερρών από το 1996 έως σήμερα και στο 3ο Γυμνάσιο Σερρών από το Δεκέμβριο του 1999.

Έχει διδάξει φωτογραφία στο Δημόσιο Ι.Ε.Κ. Σερρών κατά τη περίοδο 1998 – 1999 και από το 2003 έως τώρα στο ΚΕΚ Σερρών.

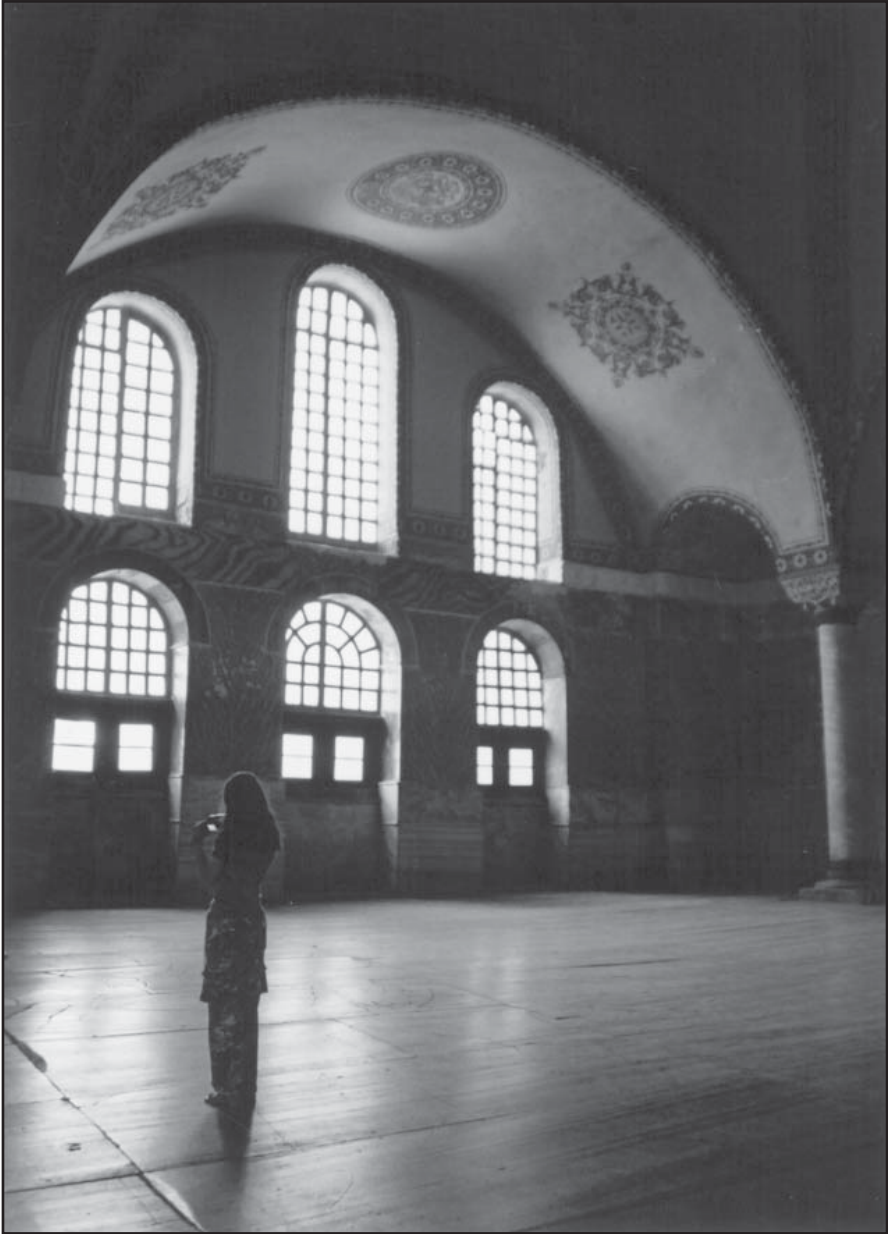
Έχει κάνει αρκετές ατομικές εκθέσεις και έχει λάβει μέρος σε πολλές ομαδικές εκθέσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Επίσης έχει διακριθεί σε πολλούς φωτογραφικούς διαγωνισμούς.

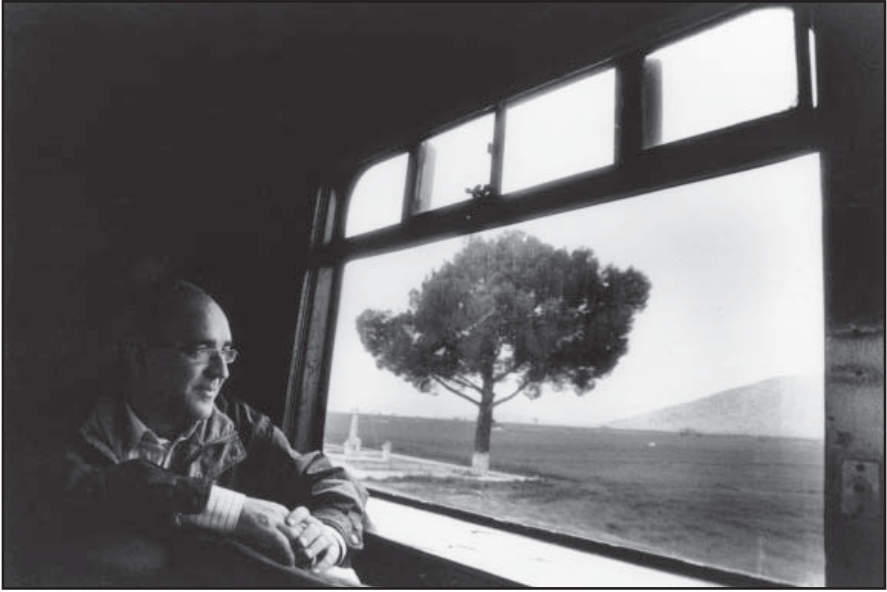
Φωτογραφίες της υπάρχουν σε πολλές φωτογραφικές εκδόσεις καθώς επίσης η Τ.Ε.Δ.Κ. (Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων) Σερρών έδωσε ένα φωτογραφικό λεύκωμα με φωτογραφίες της από τη λίμνη Κερκίνη.

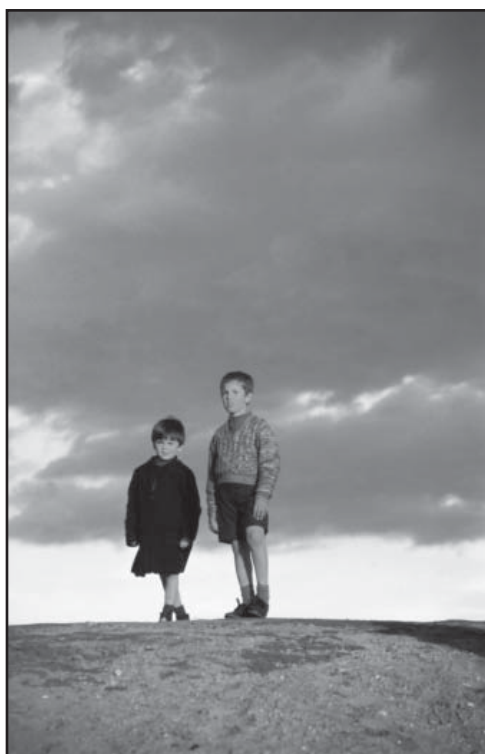

ΠΙΕΡ – ΖΟΖΕΦ ΠΡΟΥΝΤΟΝ

ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΝΑ ΣΕ ΚΥΒΕΡΝΟΥΝ

*Ένα ανύποπτο ποίημα
Σε ρυθμική ποιητική διάταξη Γιάνου Γεωργόπουλου*

Να σε κυβερνάνε σημαίνει:
να σε παρακολουθούν, να σ' επιδεωρούν, να σε κατασκοπεύουν,
να σε κατευδύνουν, να σ' εγκλωβίζουν σε νόμους,
να σε ρυθμίζουν, να σε καταγράφουν,
να σε κάνουν κατήχηση, να σου κάνουν κήρυγμα,
να σε ελέγχουν, να σε μετρούν, να σε ζυγίζουν,
να σε λογοκρίνουν, να σε διατάζουν,
άνθρωποι που δεν έχουν ούτε το δικαίωμα,
ούτε τη γνώση, ούτε την αρετή.

Να σε κυβερνάνε σημαίνει:

*να σε καταγράφουν, να σε ταξινομούν, να σε ελέγχουν,
να σε φορολογούν, να σε σφραγίζουν, να σε μετρούν,
να σε υπολογίζουν, να σε καταχωρούν σαν πατέντα,
να σου δίνουν άδεια, να σ' εξουσιοδοτούν,
να σε οπισθογραφούν, να σε επιπλήττουν, να σε μπερδεύουν,
να σε τροποποιούν, να σε τιμωρούν, να σε συλλαμβάνουν
σε κάθε λειτουργία, σε κάθε συναλλαγή, σε κάθε κίνηση.*

*Σημαίνει να σε φορολογούν,
να σου πίνουν το αίμα, να σου ζητάνε λύτρα,
να σ' εκμεταλλεύονται, να σε μονοπωλούν, να σε εκβιάζουν,
να σε στύβουν, να σε εξαπατούν, να σε ληστεύουν
με την πρόφαση του γενικού συμφέροντος·
ύστερα από την ελάχιστη αντίσταση,
στην πρώτη διαμαρτυρία, να σε καταπιέζουν,
να σε καταδικάζουν σε πρόστιμο,
να σε βρίζουν, να σε ενοχλούν, να σε παίρνουν από πίσω,
να σε τρομοκρατούν, να σε δέρνουν, να σε αφοπλίζουν,
να σε στραγγαλίζουν, να σε φυλακίζουν, να σε δικάζουν,
να σε καταδικάζουν, να σε εκτοπίζουν, να σε ξυλοκοπούν,
να σε πουλάνε, να σε προδίδουν, και τελικά
να σε περιγελάνε, να σε βρίζουν, να σ' εξευτελίζουν,
να σου καταρακώνουν την αξιοπρέπεια.*

*Αυτή είναι η κυβέρνηση,
αυτή είναι η δικαιοσύνη της,
αυτή είναι η ηθική της...*

ΠΙΕΡ – ΖΟΖΕΦ ΠΡΟΓΝΤΟΝ (1809-1865): Γάλλος σοσιαλιστής θεωρητικός και κοινωνικός μεταρρυθμιστής που γεννήθηκε στη Μπεζανσόν. Θεωρείται ο ιδρυτής της θεωρίας του Αναρχισμού και υποστήριξε την κατάργηση της κρατικής οργάνωσης. Έγραψε το πρώτο σημαντικό βιβλίο του στο Παρίσι με τίτλο: «Τι είναι η ιδιοκτησία» (1840). Αργότερα εξέδωσε το μεγαλύτερο έργο του, το «Σύστημα Οικονομικών Αντιφάσεων» (1846). Κατά τη διάρκεια της επανάστασης του 1848 η σφρόδότητα των λόγων του τον οδήγησε σε φυλάκιση στο Βέλγιο. Του δόθηκε αμνηστία το 1860. Πέθανε κοντά στο Παρίσι.

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΣΙΓΟΥΡΟΥ

ΜΑΡΙΑ

Ήρδα με το καράβι που κανένας δεν περίμενε.

Το Grand-Saint-Antoine ξεμάκραινε αργά από τα λιμάνια που το έδιωχναν και πλεύριζε δειλά τα επόμενα, με τη λαχτάρα ενός καλωσορίσματος που δύσκολα ερχόταν.

*Τώρα
η κατάρα
διάλεγε τις πιο όμορφες πολιτείες του κόσμου:
Τη Βενετία, το Λιβόρνο, τη Μασσαλία.*

Χρησιμοποιούσα ψεύτικο όνομα. Πότε ήμουν η Marina, πότε η Eloïse, ποτέ όμως η Μαρία. Είχαμε μια παράξενη αγάπη ο ένας για τον άλλον. Το ρούχο το καταραμένο, μονάχα εμείς μπορούσαμε να το φοράμε και μυστικά το ταξιδεύαμε, με την υπομονή που αρμόζει σε κάθε καταδικασμένο. Εφτιαχνα μαύρο τσάι και τους το έδινα σε ποτήρια γυάλινα. Ήμουν η «δυνατή» τους.

*Κι εσύ,
επάνω στην κοιλιά μου
κι ανάμεσα στις μπλαβιές κηλίδες της
με το γνωστό, πικρό σου βλέμμα
κοίταζες απαλά τα ζώα που ψοφούσαν
και δεν με άγγιζες,
ούτε και τούτη τη φορά δεν με άγγιζες.*

Η μυρωδιά της χαλασμένης σάρκας αγρίευε το χαρακτήρα. Καλοί, κακοί, δεν τους ξεχώριζες. Ήμασταν συγγενείς εξ αίματος, κόρες και γιοι χαμένοι, του ίδιου ανήλεου πατέρα. Εκτός από εκείνους που είπαν στην αρχή μια λέξη κι έπειτα σιώπησαν: Ένας τυφλός που κούρνιαζε γύρω απ' τα ποντίκια και καταδεχόταν μόνο σ' εκείνα να μιλάει, μία μουγκή, που στον λαϊμό της είχε γύρω πετονιά με κομμένο κεφάλι.

Μες στον απέραντο, δικό σου ουρανό,
απέραντος, κι όμως, δεν ξαποσταίνει ούτε φτερό...
Σε ήθελα άνθρωπο. Σαν άνθρωπο να σε αγαπώ,
σαν άνθρωπο να σε πενθήσω.
Κι όχι σεντόνι άδειο.

Τι κι αν σ' ετούτο το λιμάνι τα νερά ευωδιάζουν άνοιξη,
τι κι αν η πόλη του χωράει στη χούφτα σου σαν δροσερό, μωρουδίσιο μάγουλο,
τι κι αν οι κάτοικοί της, μοιάζουν από μακριά με χρυσοκέντητο μαγνάδι...
Το μάτι μας ρουφά από το πέλαγος τα σπίτια που δεν θα αντικρίσουμε, τους
δρόμους που δεν θα περπατήσουμε.

Δεν ξέρω πόσο πονούσαν τα καρφιά
μα είμαι βέβαιη, ότι έχεις ακόμα τα σημάδια τους.
Ήταν το πρώτο πράγμα που με ξάφνιασε όταν σα φάντασμα
εμφανίστηκες μπροστά μου.

Νόμιζα ότι δεν μου άξιζε άλλη μια θλιβερή ιστορία, μα φαίνεται πως έφταιγε κι
η όψη μου εκτός απ' την ψυχή μου...Ενώ οι άλλοι ξεριζώνουν τους καθρέφτες, ως
και τα τζάμια σπάνε όταν τους απειλεί ο αντικατοπτρισμός, εγώ εξακολουθώ κι
επιδυμώ να βλέπω. Κάτω από το κρεβάτι μου φυλάω κοφτερό γυαλί -που ούτε κι
αυτό πια δεν με αναγνωρίζει!...

Αλήθεια,
ήταν το μύρο που για μια στιγμή σε ζάλισε
και άλυψες τα στήθη μου με την άκρη του χιτώνα σου
ή το ονειρεύτηκα κι αυτό όπως και τόσα άλλα;

Πάνε μήνες τώρα που δεν τελειώνει το ταξίδι. Αναρωτιέμαι αν έχει αρχίσει αιώνες
πριν -είμαι σίγουρη πως έχει αρχίσει αιώνες πριν- και για πόσο καιρό ακόμα θα
συνεχιστεί -για πάντα, αλλάζοντας μορφές, θα συνεχίζεται.

Αν είσαι εσύ τότε που με έσωσες,
τώρα χωρίζομαι στα δύο και δεν ξέρω
ποιο από τα δυο μου μέρη σε θυμάται πιο πολύ
το άσχημο ή το πεδαμένο;

Το πλοίο μας, η θάλασσα η δική μας, τα πανιά μας, ψάρια που κολυμπάνε από
κάτω, πουλιά που από πάνω μας πετούν, το κρύο καλοκαίρι μας, τα άδεια σαλόνια
μας, οι μολυσμένες τουαλέτες μας, το άοσμο φαί μας, το άγευστο στόμα μας,
χρωματιστά ζουμιά που ξεχειλίζουν και μας πνίγουν, παράπονα που δάμπωσαν τα
φιλιστρίνια, κομμάτια του καθένα μας παρατημένα στους διαδρόμους, του κόκαλου

το τρίξιμο μεγαλύτερο από το τρίξιμο της σκάλας, ο καπετάνιος θαμμένος στο μηχανοστάσιο κι ένας ναύτης καρφωμένος στο κοντάρι για σημαία, τα σκυλιά μας που κάποτε μας αγάπησαν ενώ τώρα τραβιούνται μακριά γρυλίζοντας, οι χειραβίες που απαγορεύτηκαν κι οι συνουσίες που στα κρυφά αναζητούν διέξοδο...

*Υπάρχει ακόμα ελπίδα; Πες μου.
Γιατί κοντεύει να ρημάξει ο νους μου την γλυκιά απουσία σου.
Στραγγίζει ερήμην μου το τελευταίο δάκρυ του χαμού σου.*

Αλλά όχι. Όχι στο ζαρωμένο τρίγωνο ανάμεσα στα μάτια, όχι στην αγωνία, στραμμένη προς τα μέσα και ολοένα χάνεται η εξωτερική όψη του κόσμου, όχι. Όχι στο χέρι που το άλλο χέρι προσπαθεί να κόψει και στην ψυχή που σκληραίνει ως την ακαμψία, στην αυγή που δεν ανακουφίζει πλέον, στην φαντασία που πλέον δεν εξαπολύει τέρατα στο λυκόφως. Όχι.

*Το Κέλυφος
δεν θα ραγίσει.
Ό,τι είναι ζωντανό,
μόνο του θα παλέψει.*

Είδα πολλά μαργαριτάρια στους βυθούς να προσπαθούντις πόρτες τους να ξεκλειδώσουν.

Το συνηθίζει η μοναξιά, να παρατά το πιο βαρύ φορτίο της στα πολύτιμα.

Να αντέχω, τόσες παράξενες και διαφορετικές ζωές να ζω, ενώ δεν ήταν λίγες οι φορές που σκαρφιζόμουν τρόπους για να τις αποτελειώσω, τούτη η αρρώστια μου το επέβαλε. Κι η μόνη προσμονή μου, πότε θα πάψω να κουράζομαι, όμως χαρούμενα τραγούδια εξακολουθούν να φτάνουν απ' τα χείλη μου στα αυτιά τους. Τους αγαπώ με πάθος, όπως τα σκουπίδια μου που λυπάμαι να αποχωριστώ. Όπως τα δόντια μου που πέφτουν και μου είναι αβάσταχτη η εγκατάλειψή τους. Όλα τα λουλούδια έχουν τώρα μαραθεί στα βάζα μας. Θέλαμε να μαζέψουμε κοράλλια αλλά κι η θάλασσα ακόμα δυστροπεί. Δειλιάζει. Αρνείται τη συνενοχή της συμφοράς που κουβαλάμε.

*Πού είπες πως είσαι;
Γνώρισα πάμπολλους που σου έμοιαζαν.
Μπορεί να είσαι στην Προβάνας, μπορεί στην Φλωρεντία.
Μπορεί να είσαι και στις δυο.
Πάντως απ' όσους σταυρούς συνάντησα,
από όλους έλειπες.*

Απέμεινε το περίγραμμα του πλοίου.

Το σκάρτο του φορτίο μεταφέρει ανόρεχτα και η σκιά του λίγο-λίγο χάνεται από την επιφάνεια των κυμάτων. Ακριβώς όπως οι σκιές μας, που πλέον δεν ακολουθούν τα αποσυντεθειμένα μας κορμιά. Όμως κρατάμε τον ρυθμό της αταξίας κι έχουμε το κουράγιο να μην κλαίμε πάνω στο καινούργιο πτώμα. Ονειρευόμαστε την ύπτια θέση του μέσα σ' ένα φανταστικό, τεράστιο πίνακα και στον αέρα ζωγραφίζουμε το λίκνισμά του.

Κάπου με περιμένεις.

Εσύ
όπως
ο
οποιοσδήποτε
άντρας
που
λησμόνησε
σε
έναν
λαβύρινθο
την
ερωμένη
του
προτού
προλάβει
να
της
δείξει
τον
δρόμο
της
επιστροφής-γυμνό επί δύο κάτω από το πέπλο της υποκρισίας.

Ήσυχα αποκοιμιέμαι, θυδιασμένη στην αόρατη αιώρα που κρεμιέται στο κατάστρωμα. Μα πότε-πότε κάποιος έρχεται να με ξυπνήσει για να παραπονεθεί. Τον γυροφέρνει κάποιο έντομο ενοχλητικό, ή νιώθει την ελευθερία του να φεύγει οριστικά. Δεν τους οικτρώ. Εμείς δεν ήμασταν που βλέπαμε ναυάγια στα όνειρά μας; Είναι καιρός με τόλμη να κοιτάξουμε κατάματα το όνειρο. Προτείνω άλλη μια παροίδα σκάκι για να βγει επιτέλους απ' τη μέση ο βασιλιάς. Σε ένα από τα παιχνίδια, το άλογο

είχε ξαφνικά ανεβεί στους ώμους μου και μες στο αυτί μου κάτι άρχισε να ψιθυρίζει. Έχασα όλους τους στρατιώτες μου όταν πίστεψα στα λόγια του, πως μόνο του -η αλαζονεία του είχε πει- μπορούσε να νικήσει. Κι αφού ό,τι χάνεται στη θάλασσα, χάνεται οριστικά, δεν έχω πλέον στρατό να πολεμήσω. Δυο ζώα που όλο και περισσότερο κουράζονται, δυο πύργοι που στην άμμο δεν στεριώνουν, μια πόρνη βασίλισσα που φοβάμαι να αγγίξω μήπως τη μνήμη μου επιστρέψει και ένας βασιλιάς που όλοι θέλουν το κακό του, όρθιος και πολύ θλιμμένος παριστάνει το άγαλμα.

*Όσοι πατούν στη γη και ξέρουνε
τη μυρωδιά του χώματος,
σε αποκαλούν γιορτή, τρώνε και πίνουν στην υγειά σου.
Μα αυτοί που ισορροπούν το βήμα τους
πάνω στο ξύλινο κουφάρι κι οσμίζονται αλάτι,
σε έχουν ξεχάσει, γιατί κι εκείνοι σε θυμόντουσαν γιορτή
και δεν υπάρχει πια τίποτα να γιορτάσουν.*

Ομολογώ, κουβέντα δεν τους λέω για σένα.

Πρώτον, θα με περιφρονούσαν.

Και δεύτερον, μου αρέσει να σε σκέφτομαι, επιτέλους, μόνη.

Σώθηκε το νερό, οι κονσέρβες λιγοστεύουν. Κάθομαι ανάμεσά τους, πασχίζω με παραβολές να τους μαγέψω. Κάνουν υπομονή ως το τέλος, μα συνεχίζουν να κοιτούν απρόθυμα το μαχαίρι που στα δυο μοιράζει την τροφή τους.

Εμεινες λίγο.

Και πώς να μάθεις για τη μοίρα και να την πιστέψεις;

Και πώς να μάθεις για τις τύψεις του έρωτα, να τις αντέξεις;

Και πώς να μάθεις για το γερασμένο σώμα, να το συνηθίσεις;

Από τη γέννηση στο θάνατο, τριάντα-τρία βήματα στις μύτες των ποδιών σου, μια δρασκελιά ανάλαφρη ως τον τάφο.

Δεν ήταν μια ζωή αυτό, ούτε καν μισή ζωή δεν ήταν.

Μην παριστάνεις λοιπόν τον άνθρωπο. Δεν ξέρεις από ανθρώπους.

Έρχονται κάποιες μέρες πιο δύσκολες από τις άλλες, που ψάχνουμε ξυπνώντας, το κουράγιο να περδήξουμε. Παραμονεύω, στα κρυφά τους στρώνω τα κρεβάτια. Ανακουφίζονται. Νομίζουν ότι εκείνοι τα έστρωσαν, ότι εξακολουθούν να ζούνε όπως πρώτα, της κάθε μέρας τη συνήθεια. Γίνομαι ό,τι επιθυμούν. Μία γοργόνα που περήφανα κάποιος καμώνεται πως είδε ξαπλωμένη σ' ένα βράχο, ένα δελφίνι που ένας άλλος κοίταζε για μια στιγμή στα μάτια, ένα πουλί που στάθηκε μπροστά σε έναν τρίτο και παραλίγο να του χάριζε τα δυο φτερά του, ένα μεγάλο πλοίο που κάποιος

διέκρινε μια νύχτα να μας προσπερνά ενώ κοιμόμασταν.

Αχ,
δεν είναι πόνος τούτη η ζωή,
μείναμε οι δυο μας καλά να το γνωρίζουμε.
Είναι πως θα ξαναφύτρωσουν δόντια
στη θέση των δοντιών.
Χνούδι καινούργιο θα φανεί
στη θέση των τριχών.
Και η παρθένα
πάλι παρθένα θα ξαναγεννηθεί.
Θα 'ρθει καιρός που,
τέλος θα ευχόμαστε
και τέλος δεν θα υπάρχει.

Χτες μου έβαλε ένας γέρος το τσιγάρο του στο στόμα.
«Ρούφηξε» είπε, «είναι ωραία η αμαρτία σαν κοντεύει να συγχωρεθεί».
«Να 'σαι συχωρεμένος από τώρα» τόλμησα και ξεστόμισα.
Μου άρπαξε βίαια την αμαρτία κι έστρεψε αλλού το βλέμμα σιχτιρίζοντας.
Χτες μια γριά μου διάβασε το χέρι. «Συ θα γλιτώσεις από τούτο το κακό.
Συ, πάντα θα γλιτώνεις». Την κοίταξα με τρόμο' τα χεϊλιά της όλο το
βράδυ σιωπηλά επαναλάμβαναν τα ίδια λόγια...

Δεν έχω πια μακριά μαλλιά όπως τότε. Ούτε είμαι τόσο όμορφη.
Όχι, δεν γέρασα ποτέ στην όψη. Γέρασε όμως η ψυχή, γέρασε η σκέψη,
γέρασε η ελπίδα σου,
μ' έχει στοιχειώσει ο έρωτάς σου.

Όσο τα μάτια ρίχνω μακριά, τόσο οι ορίζοντες σκληρά μου ανταποδίδουν
μάτια. Ορίζοντες αμέτρητοι, αμέτρητα παλάτια, υγρά και θαδυσκότεινα,
θρόνοι που ερήμωσαν, πετράδια σκονισμένα, λέπια στις γλώσσες των
χρυσωμένων, που δαγκωμένα σφιχτά κρατούν των στεμμάτων θρύψαλα.
Όσο γλιστράει το καράβι μας κι άγνωστες θάλασσες γνωρίζει, όσο
μπερδεύεται ουρανός και γη γαλάζια, ποτέ δεν θα ξεφύγουμε από τούτο τον
βουβό θυμό που γρατζουνάει τα σπλάχνα.
Κανείς δεν στέκεται στην πλήρη, κανένας δε βαστά τιμόνι.
Αφουγκραζόμαστε από μακριά των κανονιών τα μουγκρητά, καθώς με τη
σειρά τους τα λιμάνια αφουγκράζονται το σφύριγμα του ερχομού μας,
εγώ, πάνω στα γόνατά μου παρατώ τις προσευχές μου να παγώνουν
κι εκείνοι ήσυχα, στομάχια φουσκωμένα, ήσυχα, μαύρο αίμα, ήσυχα, μυαλό
λιωμένο, μαντεύουν πάλι τον επόμενο προορισμό μας. Το πουθενά.

ΣΠΑΡΑΖΩ, ΓΙΑΤΙ ΜΕ ΑΦΗΣΕΣ ΤΟΣΟ ΜΟΝΗ; ΓΙΑΤΙ ΕΙΚΟΝΑ
ΤΟ ΔΑΚΡΥ ΜΟΥ ΔΕΝ ΚΑΤΑΠΙΝΕΙΣ ΟΠΩΣ ΈΚΑΝΕ ΕΚΕΙΝΟΣ;
ΕΙΚΟΝΑ ΣΕ ΜΙΣΩ! ΔΕΝ ΕΙΣΑΙ ΑΥΤΟΣ, ΔΕΝ ΕΙΣΑΙ ΑΥΤΟΥ
ΤΟ ΝΟΙΑΞΙΜΟ, ΔΕΝ ΕΙΣΑΙ ΟΥΤΕ ΚΑΝ ΤΟ ΔΙΧΤΥ ΤΟΥ, ΠΟΥ
ΜΕΣΑ ΤΟΥ ΤΟ ΣΑΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ ΜΟΥ ΜΕ ΚΡΑΤΑΓΕ
ΑΝΟΙΧΤΗ, ΔΕΝ ΕΙΣΑΙ ΤΙΠΟΤΑ, ΧΑΣΟΥ ΑΠΟ ΜΠΡΟΣΤΑ ΜΟΥ.

Δεν θέλω άλλο,
την αναπόφευκτη τραχύτητα, το αυστηρό αμείλικτο πρόσωπο αυτού που
περιμένει, εκείνον που ποτέ δε θα φανεί.
Δεν θέλω πια,
να συναντώ αγρίμια όσους με πόδησαν και τους αρνήθηκα.
Χαθείτε από μπροστά μου, όλοι.
Θέλω να σας ξεχάσω.
Θέλω στεριά κι εσείς πίσω μου να βουλιάζετε.
Ετούτη την πανούκλα δεν τη γέννησα εγώ.
Εσείς την έχετε επινοήσει, η απελπισία η δική σας.
Κουράστηκα να επαναλαμβάνω αρρώστια-θάνατο-ανάσταση.
Κουράστηκα.

Συγχώρεσέ με,

Μα ήθελα κι εγώ ένα μάρμαρο να με σκεπάζει.
Τότε ίσως έβρισκα τη δύναμη να σε ξαναπιστέψω,
να σε ξαναγαπήσω και να μη ζητώ
αντάλλαγμα.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΡΙΖΩΝΗ

Φίδι στο ψυγείο

Κάποτε, όσο κι αν ακουστεί αυτό παράδοξο, ο πατέρας μου αποφάσισε να νοικιάσει τη Βόλθη. Τον έπεισε ένας φίλος του ν' ασχοληθεί με την εξαγωγή των ψαριών. Γύρισε λοιπόν ένα μεσημέρι στο σπίτι και μας είπε:

- Νοικιάσαμε τη Βόλθη.

Εμείς μείναμε αποσβολωμένοι.

- Τη Βόλθη, τη λίμνη; ψέλλισε η μαμά μου.

- Ναι τη λίμνη.

- Και τι θα την κάνουμε;

- Θα εξάγουμε χέλια.

Η μάνα μου έπεσε ξερή στον καναπέ.

- Πού ξέρουμε εμείς απ' αυτά τα πράγματα, άρχισε να φωνάζει. Θα χάσουμε τα λεφτά μας.

- Θ' αναλάβει ο Χαράλαμπος, της εξήγησε ο πατέρας μου.

- Δεν τον έχω καμιά εμπιστοσύνη τον Χαράλαμπο.

- Ο προηγούμενος που νοίκιασε τη λίμνη έγινε εκατομμυριούχος. Θα εξάγουμε τα χέλια σ' όλη την Ευρώπη. Είναι περιζήτητα.

- Αχ, Θεέ μου, τι ανοησίες. Θα κλείσεις το δικηγορικό σου γραφείο και θα κάνεις τον ψαρά; Αυτά είναι για άλλους ανθρώπους.

- Ξέρω εγώ, κούνησε το κεφάλι του αποφασισμένος εκείνος.

Κι ύστερα μας είπε:

- Ετοιμαστείτε να πάμε στη Βόλθη. Θα τηλεφωνήσω και στον Χαράλαμπο. Μήπως δέλει να 'ρθει μαζί μας.

Η Βόλθη ήταν ένα γραφικό χωριό πλάι στην ομώνυμη λίμνη με λίγα σπίτια που καθρεφτίζονταν νοηελικά στο νερό. Κατεβήκαμε στο μοναδικό καφενείο του χωριού, μια ξύλινη παράγκα έτοιμη να καταρρεύσει. Οι ντόπιοι μας υποδέχτηκαν επιφυλακτικά. Στην αρχή δεν μας μιλούσαν. Ενοιωθα κάτι εχθρικό να πλανιέται στον αέρα αυτού του τόπου.

Είχε μεσημεριάσει και παραγγείλαμε να φάμε. Η γυναίκα του καφετζή μας ετοίμασε μια ομελέτα με κρεμμύδια και μας έφερε να δοκιμάσουμε χειροποίητο ψωμί που έφτιαχνε η ίδια. Μια μεγάλη σιδερένια σόμπα έκαιγε στη μέση του καφενείου και γύρω κάθονταν άντρες με κομπολόγια που μας κοίταζαν επίμονα, εξονυχιστικά. Τα πρόσωπά τους έμοιαζαν με σιωπηλές, αγέλαστες, σμιλεμένες από το χρόνο ανθρώπινες μάσκες. Σιγά σιγά τους πιάσαμε κουβέντα. Η ατμόσφαιρα ζεστάθηκε.

Αφήσαμε τους μεγάλους να συζητούν στο καφενείο και μαζί με τον γιο

του συνεταίρου μας, τον Μπάκη αρχίσαμε να κόβουμε βόλτες ανάμεσα απ' τις αναποδογυρισμένες βάρκες και τα δίχτυα που στέγνωναν απλωμένα σε ψηλές βέργες.

- Να κάνουμε μια βόλτα στη λίμνη; του πρότεινα.

Σπρώξαμε μια από εκείνες τις πλατιές χωρίς καρίνα βάρκες στο νερό και πηδήξαμε μέσα. Η βάρκα άρχισε να γλιστράει απαλά ανάμεσα απ' τα βούρλα. Σύννεφα από έντομα βούιζαν γύρω μας, ολόκληρες αποικίες που κατοικούσαν στο βάλτο της ακτής κι είχαν δορυβηθεί απ' την δική μας παρουσία. Όσο ανοιγόμασταν, τόσο τα νερά καθάριζαν, ο θυδός γινόταν διαυγής, τα υδρόβια φυτά κυμάτιζαν κάτω απ' το άγγιγμα των κουπιών.

- Μπορείς να διασχίσεις τη λίμνη κολυμπώντας; με ρώτησε ο Μπάκης.

- Έχει ρουφήχτρες, απάντησα. Φοβάσαι τις ρουφήχτρες;

- Όχι. Κοίταξε εδώ, μου 'δειξε εκείνος κάτι σωρούς ερειπίων στο θυδό. Εδώ πρέπει να υπήρχε κάποτε ένα κάστρο. Ίσως και μια ολόκληρη πόλη. Αν ψάξουμε θαδύτερα μπορεί να τη βρούμε.

Έσκυφα και κοίταξα. Είδα τη μορφή μου να λικνίζεται ανάμεσα στα θυδισμένα ερείπια του θυδού και πλάι της το είδωλο του μικρού αγριοπού. Σκέφτηχα ότι ο Μπάκης ήταν όμορφος. Κι ίσως μια μέρα να τον παντρευόμουν.

Ύστερα έριξα μια ματιά στην ακτή. Τα σπίτια της Βόλθης κάπνιζαν κι ο ουρανός ήταν συννεφιασμένος και βαρύς. Κοπάδια από πουλιά είχαν καθίσει πάνω στα νερά: νερόκοτες, καλιαντζούδες, καλόγεροι, πάπιες, αγριόχηνες. Ήβγαζαν κάτι παράφωνες κραυγές που σου τρυπούσαν τον εγκέφαλο. Μια αστραπή έσκισε ξαφνικά τον ορίζοντα. Η λίμνη ανατρίχιασε. Τα πουλιά σώπασαν για μια στιγμή κι ύστερα σχόρπισαν κρώζοντας όλα μαζί. Ένας ύπουλος άνεμος σηκώθηκε σιγά σιγά απ' την στεριά. Η βάρκα άρχισε να ξεμακραίνει, σα να την τραβούσε μέσα ένα υπόγειο ρεύμα. Μέσα σε λίγα λεπτά ο ουρανός σκοτεινίασε. Ο αέρας γέμισε ηλεκτρισμό. Τα σύννεφα άνοιξαν με θόρυβο πάνω απ' το κεφάλι μας σαν τεράστιοι παραφουσκωμένοι ασκοί γεμάτοι νερό. Και την ίδια στιγμή άρχισε να βρέχει.

Ο Μπάκης τρομοκρατήθηκε. Κάθισε στο κέντρο της βάρκας κι έπιασε τα κουπιά. Στάθηκε όμως αδύνατο να τα κουμαντάρουν τα παιδικά χέρια του. Τα νερά είχαν ήδη αγριέψει. Το σκαρί δεν υπάκουε. Τα κουπιά μπλέκονταν στα φύκια και στα χόρτα που θαρρείς και είχαν ξαφνικά θεριέψει και προσπαθούσαν να μας τραβήξουν στον θυδό. Η βάρκα στριφογύριζε ακυβέρνητη. Η μπόρα δυνάμωνε. Ο Μπάκης ζάρωσε σε μια γωνιά κι έβαλε τα κλάματα. Κι εγώ τα χρειάστηκα. Έψαξα τρομοκρατημένη με το βλέμμα στην ακτή. Ευτυχώς οι μεγάλοι είχαν πάρει χαμπάρι ότι λείπαμε από ώρα. Τους είδα να πετάγονται αλαφιασμένοι απ' την καλύβα και να μας ψάχνουν. Όταν μας εντόπισαν από μακριά, άρχισαν να κουνάν τα χέρια τους ουρλιάζοντας.

- Τρελόπαιδα. Βγείτε αμέσως έξω. Θα πνιγείτε.

Δυο άντρες έριξαν βιαστικά μια βάρκα στο νερό κι ήρθαν και μας μάζεψαν. Οι γονείς μας περίμεναν έξω τρέμοντας, γλωμοί σαν το κερί. Μαζί με τις αστραπές του ουρανού άστραψαν και δυο δυνατοί μπάτσοι στα παγωμένα μας μάγουλα. Μετά άρχισαν τις νουθεσίες και τις απειλές. Στο τέλος μας πήραν άρον άρον και φύγαμε. Δεν ξαναντίκρισα από τότε τη Βόλβη. Ούτε κι η ίδια θέλησα να την ξαναδώ.

Ωστόσο την άλλη μέρα γυρίζοντας απ' το σχολείο άνοιξα ανύποπτη την πόρτα του ψυγείου μας και τι να δω. Ένα τεράστιο φίδι κουλουριασμένο μέσα σ' ένα ταψί.

- Τι είναι αυτό; Φίδι; τσίριξα.

- Όχι, καλέ, χέλι, γέλασε η μητέρα μου. Το πήραμε από τη Βόλβη. Αύριο θα σας το μαγειρέψω.

Μια φορά έφαγα όλο κι όλο χέλι κι αηδίασα, παρόλο που εκείνη η λίμνη μας έφαγε στο τέλος ένα παραθαλάσσιο οικόπεδο δώδεκα στρεμμάτων. Κι ο Μπάκης σκοτώδηκε σε αυτοκινητιστικό.

ΚΑΙΤΑΤΖΗ ΧΟΥΛΙΟΥΜΗ – ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ *

Σα' να 'ταν χθες
Δέντρα χυμώδη, λυγερά
Πόδο γιομάτα
Ανδιζαν κλαδιά
Απλωναν ρίζες
Να ξεδιψάσουν στις αγκαλιές των ρυακιών
Και στων χειμάρρων την ορμή
Ηδονικά να ξαποστάσουν

Σα' να 'ταν χθες
Αγουρα χρόνια
Χνούδια απαλά
Ανήσυχα
Φλόγα γιομάτα
Το μέλι τρύγγιζαν των λουλουδιών
Τ' αλάτι γεύονταν
Στα τρισβάθα ωκεανών

Σήμερα θάλασσες πλατιές
Τους θησαυρούς γενναιόδωρα χαρίζουν

Σύντομα αλίμονο
Τόσο σύντομα
Αύριο κι όλας
Καράβια ξέμπαρκα
Γυμνά, ανάλαφρα, βαριά
Γλυκόπικρο μειδιάμα απορούν
Γέρνοντας προς την άλλη χώρα

II

Βαδίσσαμε ανεπιτήδευτα μέρες και μέρες
Με διαίσθηση χωρίς πυξίδα
Πυξίδα είχαμε το σώμα
Στραμμένο στην Ανατολή
Αλλά χαθήκαμε στο φως της μέρας
Την αγάπη είπαν θ' ανταμώναμε
Θα 'ρχονταν να μας προϋπαντήσει

Δεν μάθαμε
Πως μάχονταν με σκιές
Και της ψυχής μας την αντάρα
Φωνάζαμε ν' ακούσουμε ότι υπάρχουμε
Και δεν μπορέσαμε
Τη μουσική της σιωπής ν' αφουγκραστούμε
Σ' ατέρμονους αγώνες δώσαμε μάχες
Νικητές και νικημένοι χλωρίδα απώλειας
Τώρα το άδειο απλώνεται στην άκρη της πατούσας
Και δίπλα η σιωπή
Στοχάζεται την απορία μας

Μπορεί και να 'μασταν ωραίοι μαχητές
Αλλά χαθήκαμε στο διάβα
Μπορεί το σύδαμπο της μέρας
Να ελαμψε στα μάτια
Μπορεί το φως του φεγγαριού
Να φώτισε τις σκοτεινές πτυχές μας

III

Οι χαρές που ζήσαμε χάθηκαν
Πήραν μαζί τους ότι είχαμε αγαπήσει
Όνειρα στέρνες δίχως νερό
Αφού οι πηγές στέρεψαν
Και τα χείλη στεγνά
Πεφταστέρια οράματα
Φύσημ' αγέρα συγκινήσεις
Από χρόνους τ' αφήσαμε πίσω
Πορευόμαστε δέντρα ξεριζωμένα

Μια θαδιά ερημιά κατοικεί μέσα μας
Μια γαλήνη πετρωμένη
Κάπου κάπου ένα δάχρυ στεγνό
Προσπαθεί κρυφά
Να ραγίσει την γαλήνη της πέτρας
Ποιο δάχρυ ωστόσο μπορεί
Να ταραξει την γαλήνη της πέτρας

Βότσαλα στο δισάκι
Σημάδια για τον δρόμο του γυρισμού
Ψαχουλεύουμε

Το φως λιγότεψε τώρα πια
Και οι ρίζες κομμένες
Τώρα ήρθε ο καιρός των γαλήνιων πετρωμάτων
Τώρα ήρθαν τα χρόνια τα πέτρινα

Πώς θ' αντέξουμε αντικρίζοντας
Σπίτια σωριασμένα κατάχαμα
Πώς θ' αντέξουμε αντικρίζοντας
Αδειους περιστερώνες
Τα περιστέρια τα φυγαδέψαμε
Μείναν ερημωμένοι περιστερώνες
Αραδιασμένοι στο χρόνο

Τα ζεστά μονοπάτια τ' αφήσαμε πίσω
Τώρα τα χρόνια τα πέτρινα
Προδοσίες φυτρώσαν
Αντίσαν απώλειες
Πώς ν' ανθίσουν στις πέτρες τριαντάφυλλα
Αυτό δεν έχει ξαναγίνει
Κάποια βρύα αν φυτρώσουν
Θάν' αρκετό
Να θυμίζουν πως περάσαμε απ' εκεί

IV

Μέρες και μέρες οδεύσαμε σκυφτοί
Διαβάτες της σιωπής
Τραγουδιστές της καταχνιάς
Χέρια γερμένα ηλιοτρόπια
Στήθη δάκρυα πετρωμένα
Όταν τα βλέμματα σηκώσαμε
Είδαμε ανάστροφα τον κόσμο
Όταν τα χέρια απλώσαμε
Αγγίξαμε την ερημιά μας
Γήραμ' απόμερα
Κι αψιμαχούσαμε με την σιωπή
Τότε κοιτάξαμε το πέλαγος
Όπου απλώσαμε το δάκρυ μας
Το μπλε ήταν βαθύ
Μας χώρεσε
Κι ανθίσαμε θαλάσσιες ανεμώνες
Τα πέταλα ανοίξαμε πανιά

Και με το μίσχο στήσαμε κατάρτι
Σαλπάρουμε στ' ανοιχτά
Κι όταν η θάλασσα έσκαγε χαμόγελα
Γεμίζαμε τον κόρφο μότες ανέμους
Κι όταν το κύμα άγγιζε τ' ακροδάχτυλα
Γεννιόταν άσπρα περιστέρια
Κι όταν ο καημός περίσσευε στο πέλαγος
Εμείς προτείναμε το στήθος
Μείναμε έτσι στ' ανοιχτά
Μέχρι το τέλειωμα του χρόνου

V

Ήταν ωραία τα παιχνίδια
Που υποψιαστήκαμε στην παραλία
Χάθηκαν γρήγορα κι άφησαν την άλμη τους
Τ' αλάτι είχε κι όλας διεισδύσει
Στα υπόγεια στρώματα
Όπου ορυκτός πλούτος πλεόναζε
Ύστερα ουράνιο τόξο
Ζωγράφισε την τροχιά της νιότης
Και των ονείρων μας την αύρα
Τώρα ο άνεμος σβήνει τα 'χνάρια των βημάτων
Και 'μεις χαμογελάμε
Μεσ' των παιδιών τα βλέμματα

VI

Τ' αλάτι θα γέψουμε με πόθο
Κι αλύγιστοι θ' αντέξουμε τα κύματα
Στους βράχους γαντζωμένοι θ' ανασάνουμε
Ν' ανασκουμπωθούμε
Πρώτιστη έγνοια
Προσεκτικά να ψάξουμε
Βαδιά στης πρώτης σπίδας την σπηλιά
Για ν' αποδέσουμε το γένος
Με νανουρίσματα γλυκά
Με του μαστού το γάλα
Θα θρέψουμε τις ρίζες
Θα τις ζεστάνουμε με την ανάσα
Καλά θα κρύψουμε κειμήλια και φυλαχτά
Να προστατέψουμε το γένος

Από μωρίας βλέμματα
Τις φύτρες θα στυλώσουμε πάνω στις ρίζες μας
Τα θλασταράκια, τα κλωνιά τα τρυφερά
Εκεί θα ακουμπήσουμε
Και θα ονειρευτούμε
Πως τάχα είδαμε το Πρώτο Φως
Και καδισμένοι στου φεγγαριού τη χούφτα
Περιδιαβαίναμε τους γαλαξίες
Πως τάχα το τέλειωμα του χρόνου
Είχε προ πολλού καταργηθεί
Όλα όλα θα τα ονειρευτούμε
Πριν γείρουμε εκεί απαλά
Και αποκοιμηθούμε

VII

Η θάλασσα, ο ορίζοντας, το ουράνιο τόξο και η πρώτη σταγόνα
Ο χρόνος, το τώρα, το πριν, το μετά και το πάντοτε
Η απορία που διαγράφεται στα χείλη
Το φτερούγισμα το ερωτικό, η γέννηση και ο θάνατος
Η αρχή και το τέλος και πάλι η αρχή και το τέλος πάλι
Όλα σφιχτοδεμένο στεφάνι στην κορφή του Σύμπαντος
Το βουβό κλάμα, το χαμόγελο και η έκσταση
Η χαρά, η οδύνη, ο κόπος και η ανάπαυση
Οι αισθήσεις και η αντίληψη, ο λόγος και η συνείδηση
Το βίωμα και η ύπαρξη
Η αναζήτηση που τέλος δεν έχει
Ο δρόμος ο πλατύς π' ανοίγει άλλους δρόμους
Ο χρόνος, το τώρα, το πριν, το μετά και το πάντοτε
Η γέννηση και ο θάνατος
Η αρχή και το τέλος και πάλι η αρχή και το τέλος πάλι
Το όλο και το μέρος του τ' αδιαίρετο
Ο άνθρωπος, η γη και το Σύμπαν
Όλα όλα μια ενιαία Οντότητα

---

* Το ποίημα απέσπασε το πρώτο βραβείο στον 1^ο ποιητικό διαγωνισμό που προκήρυξε η Ένωση Συγγραφέων Ν. Σερρών για το έτος 2004. Η απονομή των βραβείων έγινε το βράδυ της Δευτέρας 24/1/05 στην αίθουσα της Δ.Ε.Π.Κ.Α. Σερρών.

ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΗΣ

Με την ευκαιρία των 100 Χρόνων
από την ίδρυση του «Ορφέα» Σερρών

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΟΥ ΞΑΘΗΚΕ

Οι μαντολινάτες της πόλης των Σερρών κατά τον 20ό αιώνα

(Συνοπτικό ιστορικό σημείωμα)

Στον Κυριάκο

Πρώτη αναφορά παρουσίας οργανωμένου σχήματος μικρής ορχήστρας μαντολινάτας νέων στα Σέρρες των αρχών του 20ού αιώνα, και συγκεκριμένα το 1902, καταδέτει το 1975 ο Σερραίος ομότιμος καθηγητής του Α.Π.Θ. Κάρολος Αλεξανδρίδης στις *Βιογραφικές του αναμνήσεις*. Το συγκρότημα αποτέλεσε τη συνέχεια, σύμφωνα πάντα με τον ίδιο, των διαφόρων επιχωρίων ορχηστρών, όπως η μαντολινάτα του Γυμνασίου Σερρών κατά το 1898-1902 υπό τον Κωνσταντίνο Σγουρό.

Ο Κων/νος Σγουρός (Πεντάπολη Σερρών 1858 - Σέρρες 1911), σπουδαγμένος στη Μουσική Ακαδημία της Κολωνίας, πρώτος δάσκαλος της μουσικής του ΟΡΦΕΑ Σερρών και από τους σημαντικότερους Σερραίους μουσικούς της περιόδου αυτής, θα είναι ο ιδρυτής της και το πρώτο βιολί. Τα υπόλοιπα μέλη: Ξενοφών Σγουρός, γιος του Κ.Σ., επίσης βιολί, Κάρολος Αλεξανδρίδης, μαντολίνο, μαντόλα, Χρήστος Δέλλιος (Φεσσάς), φλάουτο, Ιωάννης Αλεξανδρίδης και Απόστολος Ζιώγας, κιθάρες.

Η μικρή ορχήστρα του 1902 εμφανιζόταν σε σχολικές και άλλες τελετές και γιορτές. Διαλύθηκε όταν ιδρύθηκε ο ΟΡΦΕΑΣ το 1905 και τα μέλη της εντάχθηκαν στα τμήματά του.

Ο τελευταίος, από την ίδρυσή του την 1η Αυγούστου του 1905, διαθέτει (συμφωνική) μαντολινάτα, τμήμα της μεγάλης ορχήστρας του ομίλου. Η πρώτη συναυλία δίνεται στις αρχές του 1907 στην αίθουσα τελετών του Κεντρικού Νηπιαγωγείου, στη συνοικία της Αγίας Φωτεινής. Εκεί, μετά το 1911, στεγάστηκε η Κεντρική Αστική Σχολή και μετά την απελευθέρωση το 3ο Δημοτικό Σχολείο.

Πλήρη, όμως, μαντολινάτα, και μάλιστα με αξιοσημείωτη δράση στην πόλη, διαδέτει από το 1905-06 και ο Γυμναστικός ή (αργότερα) Μουσικογυμναστικός Σύλλογος. Ιδρύεται το 1902 και είναι περισσότερο

γνωστός ως Όμιλος Ερασιτεχνών ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ, εξαιτίας της δράσης της ομώνυμης φιλαρμονικής του από το 1904. Έχει διευθυντή το Νικόλαο Παπαναστασόπουλο, διαπρεπή μουσικοδιδάσκαλο της εποχής από την Αθήνα (γένν.1874;), που εγκαθίσταται στα Σέρρας το 1905 και πεθαίνει το 1919 στη Θεσ/νίκη, μετά την επιστροφή του από την ομηρία.

Σχολιασμό για τη συμμετοχή της μαντολινάτας του συλλόγου σε Καλλιτεχνική εσπερίδα του 1906 βρίσκουμε σε εφημερίδα της Θεσ/νίκης: «Εις Σέρρας εις την ευρείαν αίθουσα του Παρθεναγωγείου 'Γρηγοριάς' εδόθη εξόχως καλλιτεχνική εσπερίς υπό του Ομίλου Ερασιτεχνών. Η συγκέντρωσις ήτο πολυπληθυστάτη, η δε εορτή διεξήχθη με αδιάπτωτον ενδιαφέρον μέχρι των πρωινών ωρών. Ιδιαίτέρως επηρέθησαν οι μετασχόντες εις την Μαντολινάταν, η οποία διευδυνομένη από τον μουσικοδιδάσκαλον Νικ. Παπαναστασόπουλον εντός βραχυτάτου χρόνου επετέλεσε λαμπράς προόδους».

Το 1920, μετά από μία περίοδο απραξίας εξαιτίας των πολέμων και των καταστροφών, ο ΟΡΦΕΑΣ οργανώνει την πρώτη 60μελή ορχήστρα (εγχόρδων) - (συμφωνική) μαντολινάτα με διευθυντή τον Παναγιώτη Δρομάζο. Την επόμενη χρονιά τη διεύθυνση αναλαμβάνει ο Θεσσαλονικιός Γιάννης Βαΐου (1883-1961), μουσικός με ξεχωριστή και πολυσήμαντη προσφορά στη μουσική της πόλης των Σερρών και της περιοχής κατά το πρώτο μισό του 20ού αιώνα.

Ο Σερραίος αυτοδίδακτος μουσικός Γιάννης Ουζούνης (Σέρρες 1906 - Θεσ/νίκη 1977) οργανώνει αυτήν την περίοδο (1920-25) μαντολινάτα αποκλειστικά από συμμαθητές του στο Γυμνάσιο. Τα επόμενα χρόνια, η γνωστή πλέον Μαντολινάτα Ουζούνη, εντάσσεται στον ΟΡΦΕΑ διατηρώντας συνήθως την ονομασία. Ακολουθούν πολλές συναυλίες στην πόλη «υπέρ του ταμείου του Γυμνασίου» και στα χωριά του νομού με ρεπερτόριο Ελλήνων και ξένων συνθετών, που προμηθεύει στο συγκρότημα από τη Γερμανία ο σπουδαστής της Ιατρικής Κώστας Πρόδος.

Από τους απόφοιτους μαθητές - ερασιτέχνες μουσικούς οι περισσότεροι συνεχίζουν τις σπουδές τους στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, συμμετέχοντας παράλληλα στη Χορωδία - Μαντολινάτα του Συλλόγου Μακεδόνων και Θρακών υπό τον Πλάτωνα Ρούγκα. Στις 29.6.1936, μάλιστα, το συγκρότημα δίνει συναυλία στα Σέρρας μετά από πρόσκληση της εφορείας του Ωδείου Σερρών ΟΡΦΕΥΣ (1934-40). Μετά το τέλος των σπουδών τους, όσοι επιστρέφουν και εγκαθίστανται στην πόλη, εντάσσονται στη μαντολινάτα του ΟΡΦΕΑ.

Τα επόμενα χρόνια, μέχρι την αποχώρησή του από τα Σέρρας πριν τον πόλεμο του 1940, τη χορωδία και μαντολινάτα του Γυμνασίου διευθύνει ο Γ. Βαΐου. Ο ίδιος διδάσκει θεωρία της μουσικής και μαντολίνο στα διδασκαλεία της πόλης (μικτό, δηλέων, νηπιαγωγών) και το Παρθεναγωγείο κατά το διάστημα 1923-34.

Κιόσια. Μαντολινίστες του «Ορφέα» πριν τη συναυλία της 24.7.1922. Ορδοί, από αριστερά: (;) Σαχίνης, Ιωάννης Δρίτσιος, Δημήτριος Στεφανίδης. Κάτω: Ιωάννης Ουζούνης, (;) Μάνδου, Νικόλαος Καρατζάς.

Η χορωδία και η μαντολινάτα του «Απόλλωνα» με το Δημήτριο Ξυδέα. Φωτογράφιση του 1927.

Το 1924 προσλαμβάνεται στο Εθνικό Ορφανοτροφείο Αρρένων ο Βασίλειος Βεηλικτσιόδης (Αμισός Πόντου 1885 - Σέρρες 1959) για την οργάνωση και διεύθυνση μαντολινάτας στο ίδρυμα. Ρεπερτόριο: Αποσπάσματα από όπερες, πατριωτικά και δημώδη ελληνικά τραγούδια, καντάδες. Δραστηριότητα μέχρι το 1933.

Το 1925 - 26 ο Ορέστης Καζαμιάς, μετέπειτα φαρμακοποιός και πρόεδρος του ΟΡΦΕΑ, συγκροτεί κλιμάκιο μαντολινάτας. Το συγκρότημα δραστηριοποιείται ανεξάρτητα απ' τον ΟΡΦΕΑ ένα χρόνο περίπου, ώσπου να ενταχθεί τελικά σ' αυτόν.

Το 1927 ιδρύεται ο Μουσικοδραματικός Σύλλογος ΑΠΟΛΛΩΝ. Δρα ανταγωνιστικά προς τον ΟΡΦΕΑ και διαθέτει, εκτός των άλλων, τμήμα μαντολινάτας με διευθυντές τον ανθυπασπιστή της έκτης Μεραρχίας Δημήτριο Ευδέα, το Γ. Βαΐου (1929-30) και το Θεσσαλονικιό Μ. Χατζημιχαήλ (1932). Ο ΟΡΦΕΑΣ ανανεώνει τη σύνδεση των μουσικών τμημάτων του. Το Νοέμβριο του 1927 προσλαμβάνει το Βασ. Βεηλικτσιόδη για τη διδασκαλία των εγγύρδων οργάνων και της χορωδίας από κοινού με το Γ. Βαΐου και στα τέλη του 1929 τον Αθηναίο Φραντσίσκο Τούλλι, Γενικό Επιθεωρητή των στρατιωτικών μουσικών. Την 1η Δεκεμβρίου δίνει την πρώτη του συναυλία. Η τοπική Πρόοδος απαθανατίζει το γεγονός: «Ευρέδημεν προ πραγματικής εκπλήξεως. Η υπέροχος μπαγκέτα του μεγάλου μας μουσουργού κ. Φρ. Τούλλι επετέλεσε θαύματα. Η μαντολινάτα, η μπάντα και η χορωδία με μεγάλην συνοχήν και επιτυχίαν εξετέλεσαν...».

Η οργάνωση μετά τον πόλεμο του 1940 της νέας και περισσότερο σημαντικής, κατά την προσωπική μας εκτίμηση, σεραϊκής μαντολινάτας κατά τον 20ό αιώνα, πραγματοποιείται το 1953, πάλι στον ΟΡΦΕΑ. Προσκαλούνται και εντάσσονται μέλη του προπολεμικού συγκροτήματος του ομίλου, της παλιάς φιλαρμονικής, του ΑΠΟΛΛΩΝΑ και αυτής ακόμα της συμφωνικής ορχήστρας του Ωδείου Σερρών ΟΡΦΕΥΣ. Συμμετέχουν επίσης μαθητές της πρώτης μεταπολεμικής Σχολής Μουσικής (τάξη βιολιού) του Κώστα Σταυρόπουλου αλλά και μαθητές - κιθαριστές του τμήματος εκμάθησης μουσικών οργάνων (κιθάρα, μαντολίνο, πιάνο, ακορντεόν) του ΟΡΦΕΑ (1951-55).

Το συγκρότημα χαρακτηρίζεται από τα καλύτερα στην Ελλάδα. Στο ρεπερτόριο περιλαμβάνονται έργα Ελλήνων συνθετών, διασκευές πανελλήνων δημοτικών τραγουδιών και, προπαντός, αποσπάσματα από όπερες κ.λπ. των συνθετών της δύσης σε μεταγραφή του διευθυντή του Χρήστου Π. Σταματίου (Σέρρες 1909-1998).

Από τις ανεπανάληπτες εμφανίσεις της με τη μικτή -120 μέλη- ή ανδρική χορωδία του συλλόγου σημειώνουμε τις συναυλίες στη Διεθνή Έκθεση Θεσ/νίκης, στο Βασιλικό Θέατρο της ίδιας πόλης (2.6.1954) με 150 εκτελεστές, στον «Παρνασσό» των Αθηνών (5.3.1963) και αναρίθμητες

*Η μαντολινάτα του Εθνικού Ορφανοτροφείου Αγρένων στα 1925-26.
Διευθυντής ο Βασίλειος Βεηλικτσίδης.*

Απρίλιος 1934. Σερραίοι μαντολινίστες.

στα Σέρρας και στην περιοχή τους. Η δράση της ατονεί μετά την αποχώρηση του Χρ. Σταματίου από τον ΟΡΦΕΑ το 1978.

Στα ιστορικά λευκώματά μας για τη Μουσική στην πόλη των Σερρών κατά τον εικοστό αιώνα (1986, 1991) καταγράφουμε τα κατά καιρούς συλλογικά κ.λπ. παιδικά - εφηβικά σχήματα και μαντολινάτες, που δρουν στην πόλη μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '80 περίπου. Δεν έχουν πλήρη σύνδεση οργάνων (μαντολίνα, κιθάρες, ακορντεόν) και το ρεπερτόριό τους περιλαμβάνει, κυρίως, πρόχειρες διασκευές έργων Ελλήνων συνθετών της έντεχνης λαϊκής μουσικής.

Άξια μνείας είναι, τέλος, η δραστηριότητα που αναπτύσσει μέχρι τους τελευταίους χρόνους της δεκαετίας του '90 -τελευταία συναυλία: 28.12.2000- η παιδική μαντολινάτα των αδελφών Αθηνάς (προετοιμασία, διεύθυνση) και Ματούλας Λάμπρου. Οργανώνεται τον Ιούνιο του 1988 με την παράλληλη λειτουργία τμήματός τους εκμάθησης μουσικών οργάνων (μαντολίνο, κιθάρα, αρμόνιο, σύσταση: Σεπτέμβριος 1986) στον ΟΡΦΕΑ. Το 1991, επίσημα πλέον, εντάσσεται στα τμήματα του φορέα που ιδρύουν οι ίδιες αυτή τη χρονιά πραγματοποιώντας την Α' (άτυπη) Συναυλία την 8.3.1991, στην αίθουσα του Εργατικού Κέντρου της πόλης μας.

5.3.1963. Ο «Ορφέας» στον «Παρνασσό» των Αθηνών με το Χρήστο Σταματίου.

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ

ΔΡΟΜΟΚΑΪΤΕΙΟΝ ΦΡΕΝΟΚΟΜΕΙΟΝ (1887)

*Ο Ζωρζής ετελεύτησεν
καταλείποντας κληροδότημα
προς ίδρυσιν Φρενοκομείου!*

*Ο συχωρεμένος, αντιληφθείς
εγκαίρως ότι ο νεοέλληνας,
είναι Έλληνας και Χριστιανός
και ταυτοχρόνως δεν είναι
ούτε έλληνας, ούτε χριστιανός,
γιατί νερό και φωτιά
δεν υπανδρεύονται,
και συνεπώς είναι
Εβραίος Χριστιανός,
τουτέστιν παράφρων
άνευ ταυτότητος,
για τούτο και φρενοκομείον
προς αυτούς κατέλιπεν.*

*Κι αυτοί στα 1887
προς απόδειξιν
του λόγου το αληθές,
επάνω στο Ναό
του Δαφναίου Απόλλωνος,
που εν τω μεταξύ οι Χριστιανοί
στην στάχτη του επάνω,
κτίσανε τη μονή Δαφνίου
ήλθαν κι έκτισαν τρελοκομείο.*

*Για να εύρει στο εγκαλλώπισμα τούτο
στέγη η μουλαροσπορά
μα και η ρήση του Καραμανλή,
«Η Ελλάδα έγινε ένα
απέραντο φρενοκομείο».*

Επτάμυλοι 9 Απριλίου 2004

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΣΧΟΣ

ΜΟΝΟ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ ΜΟΙΡΑΖΟΜΑΙ ΟΛΑ ΜΟΙ ΤΑ ΟΝΕΙΡΑ

Η ελπίδα μου
αλητεύει
στα μέρη που της έδειξα,
και ζηλεύω,
που με λεπτομέρειες
μου διηγείται, σαν πιστός σύντροφος,
πώς τα πέρασε...
Την επομένη μέρα της λέω:
«Θα έρθω μαζί σου...»
«Όπως θέλεις», απαντά,
και κλείνω το φως να κοιμηθούμε.

*

Η πανοραμική θέα των επιθυμιών
Το λιγότερο και το περισσότερο πάντα στη αρένα.
Κι αυτό που βρυχάται; -ο χρόνος.
Κι αυτές που χειροκροτούν; -οι επιθυμίες μου,
που σε πανοραμική θέα
διασκεδάζουν
με την τρομάρα των μονομάχων!

*

Το ατύχημα
Στον προφυλακτήρα λαμπύριζε το αύριο.
Θα προκαλέσω ατύχημα, σκέφτηκε -
μια λαμπερή πρόσκρουση.
Πέρασε με κόκκινο!

JACQUES BREEL

Μετάφραση: Λαυρέντης Θεοδοσίου

ΟΙ ΓΕΡΟΙ

Οι γέροι δεν μιλάνε πια ή μιλάνε μόνο με τα μάτια κάπου κάπου.
Ακόμα κι αν είναι πλούσιοι είναι φτωχοί,
δεν έχουν πια αυταπάτες και έχουν μονάχα μια καρδιά για δύο.
Στο σπίτι τους μυρίζει θυμάρι,
καθαριότητα, λεβάντα και παλιομοδίτικες εκφράσεις.
Αν και ζούνε στο Παρίσι, ζουν όλοι στην επαρχία
όταν ζούνε πάρα πολύ.
Είναι άραγε από το πολύ γέλιο
που η φωνή τους σπάει σαν μιλούν για το χδες;
Κι από το πολύ κλάμα
που τα δάκρυα ακόμα στολιίζουν τα ματόκλαδά τους;
Κι αν τρέμουν λίγο, μήπως είναι
γιατί βλέπουν να γερνά το ασημένιο ρολόι τοίχου;
που κάνει θόρυβο στο σαλόνι, που κτυπάει τικ τακ,
που λσει: σας περιμένω.

Οι γέροι δεν ονειρεύονται πια, τα βιβλία τους αποκοιμούνται,
τα πιάνια τους είναι κλειστά.
Το γατάκι πέθανε, το κρασί τις Κυριακές
δεν τους κάνει πια να τραγουδούν.
Οι γέροι δεν κινούνται,
οι χειρονομίες τους είναι απελπιστικά γεμάτες με ρυτίδες
ο κόσμος τους είναι υπερβολικά μικρός.
Από το κρεβάτι στο παράθυρο, μετά από το κρεβάτι
στην πολυθρόνα κι ύστερα από το κρεβάτι στο κρεβάτι.
Κι αν βγαίνουν ακόμα πιασμένοι χέρι-χέρι ντυμένοι σοβαρά,
είναι για να πάνε με τη λιακάδα στην κηδεία κάποιου γηραιότερου,
στην κηδεία μιας ασχημότερης.
Και να ξεχάσουν, όσο κρατάει ένα αναφιλητό, το ασημένιο ρολόι
που κάνει θόρυβο στο σαλόνι,
που κτυπάει τικ τακ και που τους περιμένει.

Οι γέροι δεν πεθαίνουν,
τους παίρνει ο ύπνος μια μέρα και κοιμούνται για πάντα.
Κρατιούνται απ' το χέρι,
φοβούνται μη χαθούν κι όμως χάνονται.

Κι αυτός που μένει πίσω,
ο καλύτερος ή ο χειρότερος, ο μαλακός ή ο αυστηρός
δεν έχει καμιά σημασία,
όποιος από τους δύο μένει βρίσκεται στην κόλαση ήδη.
Θα τον δείτε ίσως,
θα την δείτε καμιά φορά μες στη βροχή και στη θλίψη,
να διασχίζουν το παρόν
ζητώντας συγγνώμη που δεν είναι πια μακριά.
Και να ξεφεύγουν μπροστά στα μάτια σας
για τελευταία φορά από το ασημένιο ρολόι.
Που κάνει θόρυβο στο σαλόνι,
που κτυπάει τικ τακ, που τους λσει: σε περιμένω.
Που κάνει θόρυβο στο σαλόνι,
που κτυπάει τικ τακ και που τελικά μας περιμένει όλους.

Ζακ Μπρελ: Γεννήθηκε στις 8 Απριλίου του 1929 στις Βρυξέλλες. Το 1953 πήγε στο Παρίσι με την κιθάρα του και τα πρώτα του τραγούδια υπό μάλης. Ηχογραφεί τον πρώτο του δίσκο στις Βρυξέλλες. Αφού πέρασε από διάφορα καμπαρέ στο Παρίσι και από το «Ολεμπιά» έγινε γνωστός σε όλη τη Γαλλία και οι επιτυχίες διαδέχονται η μία την άλλη. Τραγούδησε στις Η.Π.Α. και ασχολήθηκε με τον κινηματογράφο. Το 1976 εγκαταστάθηκε στο νησί Ιβή Οα , στις Νήσους Μαρκεσιές του Ειρηνικού. Το 1977 ηχογραφεί τον τελευταίο του δίσκο. Στις 9 Οκτωβρίου του 1978 πεθαίνει από καρκίνο των πνευμόνων στο Παρίσι και ενταφιάζεται στο νησί Ιβή Οα.

ΝΩΝΤΑΣ ΠΑΤΣΑΚΑΣ

ΠΑΡΙΣΙ

Μια μάσκα μαγική έχει τυλίξει το πρόσωπό μου
μεταμορφώσεις πολύχρωμες και διαυγείς
η μία εμφάνιση δίνει μια άλλη
με κάθε καινούργιο άνθρωπο
μια καινούργια πλασμένη ιστορία
μέσα από την αντιστοιχία των λέξεων
μια φιγούρα ένα σχέδιο διαφορετικό
εκτεθειμένος μετέωρος στο τίποτα και το μηδέν
μέσα στη λάμψη του χρυσού και του φωτός
γεννάω
γεννάω
μέσα στην άγνοια του καινούργιου
συναντώ και βρίσκω την ομορφιά
μέσα σε ρώσους πρίγκηπες
μ' άγουρα ακόμη προσωπάκια
μέσα σε τρυφερά γυναικεία κορμιά
λουσμένα απ' τ' αρώματα της ανατολής
εγώ
έναν πολύχρωμο διάβολο
έναν καταραμένο απληστο αλήτη
ζητάω και παίρνω το πάν
ανοίγω ψυχές
κλείνω στόματα
ρουφάω μάτια
τρυπάω καρδιές.

ΚΩΣΤΑΣ ΡΙΖΑΚΗΣ

ΖΩΗ ΣΕ ΛΕΞΕΙΣ

Ένα κομμάτι ο κόσμος μας
μέταλλο λείο αστραφτερό
κι ούτε μια λάμψη ξαφνική
ή έστω κόκκος φως
δεν έφτασε ως εδώ

φύγαν τα πράγματα μακριά
μα πιο μακριά εγώ
όπως αδέσποτο σκυλί
λαχτάρισα το σπίτι

μόνος ο δρόμος μου σκυφτός
και σκοτεινά τα ποιήματα
λαγούμι ο λόγος κι αδερφός
στίχος ο μπουρλιότερης

κι εσύ μητέρα μουσική
μούλιασες στο άχαρο χαρτί
σαν συνολάκι μοναξιάς
πυκνή ζωή για μένα

ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ ΘΕΟΣ

Χρώματα αυγινά του έρωτα
χρώματα δειλινά του μύθου
χρώματα του θανάτου σκοτεινά

ας δήτσει ο στίχος στην παλέττα σας
ας άγγιζε η πνοή μου την αλκή σας

να 'τανε χωρίς βάρος ένα όνειρο
ο κόσμος μου μπρος στον κατακλυσμό

μωρός να ιστορούσα ποιητής
το αγνό ευοίωνα τόξο τ' ουρανού σου

Ποίηση και κοινό

Είναι σε όλους γνωστό, ότι στην εποχή μας η ποίηση δεν έχει κοινό. Δεν έχει μεγάλο κοινό. Τι φταίει;

Η απάντηση δεν είναι ούτε απλή ούτε εύκολη. Δεν είναι μονολεκτική, μονοσήμαντη ή αυτονόητη. Οι αιτίες είναι πολλές και ποικίλες και χρειάζεται κόπος και χρόνος, μελέτη πολύ και γνώση για να τις αναλύσει κανείς. Θα μπορούσα να αναφέρω μερικές:

1. Ο διαχωρισμός του ποιητικού λόγου από το μέλος (Μουσική)

Είναι γνωστό ότι στην αρχαιότητα η ποίηση απαγγέλλονταν με συνοδεία λύρας, κιθάρας ή αυλού. Πολλές φορές τραγουδιστά. Η ιστορία διέσωσε ονόματα σπουδαίων ραψωδών και μελωδών που απάγγελλαν ή τραγουδούσαν τα έπη του Ομήρου ή άλλα έργα.

Το πόσο σημαντικό είναι το μέλος (μουσική – τραγούδι) στην διάδοση του ποιητικού λόγου είναι εύκολα κατανοητό. Να δύο παραδείγματα: Η Δημοτική ποίηση διασώθηκε, κυρίως, με το τραγούδι. Στην εποχή μας, σπουδαία ποιήματα μεγάλων δημιουργών (Σεφέρης, Ελύτης, Ρίτσος, Βάρναλης, Χριστοδούλου, Γκάτσος κ.α.) έγιναν γνωστά στο πλατύ κοινό όταν μελοποιήθηκαν κι' έγιναν τραγούδια.

2. Η αλλαγή των κοινωνικών συνθηκών

Η ποίηση και γενικά η τέχνη ανθίζει και μεγαλουργεί σε συνθήκες ειρήνης και ελευθερίας. Η παρακμή του κλασικού ελληνικού πολιτισμού, που οφείλεται σε τρομερές κοινωνικές και ιστορικές αναστατώσεις (Πελοποννησιακός πόλεμος, Μακεδονική κυριαρχία, Ρωμαϊκή κατάκτηση, Χριστιανικός πολιτισμός, Τουρκική κατάκτηση κ.λ.π.) δεν ευνόησαν την ανάπτυξη και διάδοση του ποιητικού λόγου.

3. Ξενόφερτη κουλτούρα – μιμητισμός

Η ανεξέλεγκτη εισροή της ξένης κουλτούρας (κύρια Δυτικής – Αμερικανικής) με τα σημερινά μέσα διάδοσης, κινηματογράφος, τηλεόραση, διαδίκτυο, κινδυνεύει να αλλάξει την αισθητική μας αντίληψη για το ωραίο. Η ποπ – ροκ μουσική αντικαθιστά την αρμονία της Δημοτικής και λαϊκής μας μουσικής. Ο σύγκριτος δησαυρός των παραδοσιακών μας χορών παραμερίζεται επικίνδυνα. Και στην τέχνη ακατανόητες τάσεις (Σουρεαλισμός, Ντανταϊσμός, Ύπεραλισμός κ.λ.π.) θέλουν να κάνουν τον κόσμο ν' απομακρυνθεί από αυτήν. Ο μιμητισμός δεν είναι τέχνη. Να πάρουμε τα καλά

στοιχεία από την ξένη κουλτούρα κι' αργά, λειτουργώντας να προσπαθήσουμε να τ' αφομοιώσουμε στη δική μας παράδοση. Αυτό είναι επιτρεπτό.

4. Η ανεπαρκής παιδεία

Η παιδεία έχει χρέος να καλλιεργήσει το κοινό και να το κάνει ν' αγαπήσει την ποίηση, όχι με ξερή διδασκαλία, αλλά εξηγώντας αισθητικά τις αρετές του ποιητικού λόγου και την προσφορά της τέχνης στην ανάπτυξη του πολιτισμού. Να εξηγήσει πειστικά ότι ο άνθρωπος ξεχωρίζει από τα ζώα με δυο κύρια χαρακτηριστικά. Το εργαλείο και τον λόγο. Τα εργαλεία τα τελειοποιεί η τεχνολογία και η επιστήμη και τον λόγο αυτό που ονομάζουμε λογοτεχνία, με την ποίηση να εξευγενίζει και να ανανεώνει αυτόν τον λόγο.

5. Η ευθύνη των ποιητών

Ας επικεντρώσουμε όμως για λίγο το θέμα μας στην ευθύνη που έχουν οι ίδιοι οι ποιητές, χωρίς ν' αποζητάμε υπεκφυγές και άλλοθι. Σίγουρα ο ελληνικός λαός δεν έχει χάσει την ποιητική του συνείδηση. Απλά η ποίηση σήμερα έχασε την ελκυστική της δύναμη. Έχει χάσει την επαφή της με το κοινό. Ακολουθώντας τις νεωτεριστικές τάσεις των εικαστικών τεχνών, με μια φόρμα εξεζητημένα αφύσικη, μ' ένα περιεχόμενο ασαφές κι' αντιλεγόμενο, πέρα από κάθε σχέση κι' επαφή με την «ζέουσα» κοινωνική πραγματικότητα, δεν συγκινεί πια το κοινό της. Από τραγούδι του λαού έχει γίνει ακατανόητο λογοπαίγνιο για λίγους μυημένους.

Χωρίς καμιά αιτιολόγηση απογυμνώνεται ο ποιητικός λόγος από όλα τα καλαισθητικά στοιχεία, την παλλόμενη φράση, τη φωτεινή λέξη, την λυρική έκφραση, τον μαγικό κυματισμό του ρυθμού. Υποκειμενικά κλαψουρίσματα, απαισιόδοξες διαπιστώσεις και προβλέψεις για το κοινωνικό γίγνεσθαι.

Ακούστε ποιητές: Ποίηση είναι ο λυρικός στίχος, ο πειθαρχημένος ρυθμός, η μουσική φράση, η ζωντανή αναπαράσταση, ο χτύπος της καρδιάς, τα φτερουγίσματα του νου, τα πλουμιστά της φαντασίας φτερά. Και ακόμη τούτο: καμιά αληθινή ποίηση δεν μπορεί να καυχιέται για το μεγαλείο της όταν δεν είναι αισιόδοξη. Όταν δεν διαλαλεί την πίστη στο καλύτερο αύριο, όταν στα δίσεχτα χρόνια και τη βαρυχειμωνιά δεν τραγουδάει την Άνοιξη των λουλουδιών.

Ο ποιητής πρέπει να δημιουργεί με το μυαλό και την καρδιά του, με τον υποκειμενισμό και τον ορθολογισμό του, με την φλόγα που τον καίει. Να δίνει πνοή και ζωντάνια, ύπαρξη στην ανυπαρξία. Ότι πει να είναι δικό του, κατάδικό του. Φως από τη φλόγα της ψυχής του, ακτινοβολία του μυαλού του. Η χαρά του καλλιτέχνη, η βαθιά του ικανοποίηση, πρέπει να είναι, ότι είπε κάτι ολότελα δικό του, δημιούργησε κάτι, που όμοιο του δεν υπάρχει στο σύμπαν.

Είναι, λοιπόν, τόσο άσχημα τα πράγματα; Έχουν δίκαιο αυτοί που προφήτεψαν ότι η ποίηση, μη έχοντας πια λόγους ύπαρξης, θα πεθάνει σύντομα, αν κι' όλας δεν έχει θανάσιμα λαβωθεί, δεν έχει επικίνδυνα απομακρυνθεί από την ιστορική αναγκαιότητα, που ήταν και η αιτία της γέννησής της; Ασφαλώς ΟΧΙ. Υπάρχουν μεγάλοι και σπουδαίοι ποιητές, που με το έργο και τη στάση τους καταυγάζουν τα σκοτάδια.

Η κάθε εποχή έχει και τις Κασσάνδρες της. Ευτυχώς, όμως, για την ανθρωπότητα, τις πιο πολλές φορές, οι προφητείες τους οι απαισιόδοξες διαψεύδονται. Η ποίηση σε πείσμα των αρνητών της ζει και ανανεώνεται, λειτουργεί και αναπνέει, μάχεται και αντιμάχεται, για να δώσει στο ανθρώπινο πνεύμα μιαν ουσία ανώτερη.

Ο άνεμος, που σαρώνει τα κιτρινωμένα φύλλα, ο άνεμος που φουσκώνει τα πανιά της ελπίδας δεν πεθαίνει.

Το φως, που καταυγάζει τον κόσμο, που γεννάει και συντηρεί τη ζωή, δεν πεθαίνει.

Η ελπίδα στη ρίζα του δένδρου, στην καρδιά της νιότης, στην αδρή χειραψία του εργάτη δεν πεθαίνει.

Η ποίηση, που είναι άνεμος φουσκοδεντρίτης, φως και ελπίδα, ορμή και χαμόγελο, χάδι και μαστίγιο, ποτάμι και λιβάδι δεν φοβάται τον θάνατο.

ΟΧΙ. ΟΧΙ. Η ΠΟΙΗΣΗ ΔΕΝ ΘΑ ΠΕΘΑΝΕΙ.

Υ.Γ. Είναι λυπηρό που η ποίηση σήμερα δεν έχει μεγάλο κοινό. Θα ήταν, όμως, οδυνηρό αν το κοινό δεν είχε μεγάλους ποιητές.

Δρομολόγιο στο παρελθόν

ΑΙ ΣΕΡΡΑΙ*

Αι Σέρραι είνε γνωστοτάτη εις τους προσφιλείς αναγνώστας εις τους περισσότερους μάλιστα και πριν του πολέμου. Πόλις έχουσα πληθυσμόν 40 περίπου χιλιάδων κατοίκων, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, άπαντα σχεδόν Ελληνικόν. Απέχει της Θεσσαλονίκης σιδηροδρομικώς περί τας τρεις ώρας με ταχείαν αμαξοστοιχίαν. Από μακρόθεν εισερχόμενος ο ταξειδιώτης ευρίσκειται προ γοητευτικού θεάματος. Η πόλις κείται βορειοανατολικώς της μεγίστης φερωνύμου πεδιάδος, περικυκλωμένης από υψηλά και βαθύσκια δένδρα, ομοιάζουσα με τους διεσπαρμένους και παντού υψηλούς μιναρέδες, ως κατ' εξοχήν εις από τους ολίγους τόπους της νωχελότητος και μαλθακότητος των Μωαμεθανών.

Ωραίον και γλυκύ κλίμα ευκραές, όπερ διατηρείται σχεδόν πάντοτε εις όλας τας εποχάς τους έτους, θέλγει ευθύς αμέσως τον επισκέπτην, άφθονα δε και διαυγή ύδατα πανταχόθεν ρέοντα, παρουσιάζουσι τον τόπον τούτον υπό έποψιν υγιεινήν ως ένα εκ των μάλλον προτιμωμένων.

Το βλέμμα του παρατηρητού περιφερόμενον πανταχόθεν αναπαύεται προ απεράντου εκτάσεως καλλιεργημένης, ομοιαζούσης με θάλασσαν, προ της οποίας χάνεται το παν, μάτην προσπαθεί να ιδη τις πέραν ταύτης. Μόνον ο καλώς γνωρίζων δύναται να διευκρινίση κάπως τα υψηλά βουνά του περιφήμου Λαχανά, τα οποία φαίνονται ως μία εκτεταμένη νεφέλη. Κυνήγιον άφθονον εις την πεδιάδα. Λαγωοί, πέρδικες, κλπ. Εις δε τα υψώματα ευρίσκονται και αγριόχοιροι, ούτως ώστε πας τις δύναται να απολαύση δι' ιδίας αυτού χειρός ότι δήποτε κυνήγιον θελήση, χωρίς να υπάρχη ανάγκη διπλώματος κυνηγού.

*

Μετά την τερατώδη και πρωτοφανή κακουργίαν αυτήν των Βουλγάρων, καθ' ην απετεφρώδησαν τα δύο τρίτα σχεδόν της πόλεως, όλα δηλαδή αι ελληνικαί οικίαι και τα καταστήματα τα μόνα δυνάμενα να δώσωσιν ιδέαν της κοινωνίας και της κινήσεως της πόλεως με τα πολυτελή καφενεία και ζαχαροπλαστεία των και με τας λέσχας των, δεν απέμειναν ειμή η Τουρκική συνοικία με τους αθλίους και ελεεινούς δρόμους εις ην κατέφυγον όλοι οι Έλληνες προς στέγασιν ούτως, ώστε κάθε οικία να έχη τρεις και τέσσερας συνήθεις οικογενείας, εάν δε σημειώση τις ότι αι οικίαι αύται

---

* Το κείμενο δημοσιεύθηκε στο υπ' αριθ. 515/30.1.1914 τεύχος του αθηναϊκού περιοδικού "ΕΛΛΑΣ". Αναδημοσιεύεται πιστά με την ορθογραφία της εποχής. Στο επόμενο "Δρομολόγιο" θα αναδημοσιευθεί μια άλλη περιγραφή της πόλης που έκανε 5 μήνες αργότερα ο ίδιος ανταποκριτής. Τόσο το κείμενο όσο και οι εικόνες προέρχονται από το αρχείο του Γ. Ν. Αψηλίδη.

είνε μικραί και χαμηλαί, η τυχόν οικογένεια αναγκάζεται να περιορισθή εις εν δωμάτιον. Ευτυχώς πολλοί Τούρκοι φοβηθέντες λόγω των τελευταίων ανησυχαστικών ειδήσεων περί πολέμου έφυγον αδρόοι προς Μικράν Ασίαν εκ τούτου δε πάντες σχεδόν οι Έλληνες εύρον προσωρινήν τινά κατοικίαν προς στέγασιν.

Εν τούτοις όμως η κίνησις της πόλεως είναι σήμερον τοιαύτη ώστε και αυτοί οι Τούρκοι να ομολογούσιν ότι είναι πολύ υπερτέρα από της άλλοτε. Διότι πολλοί εκ παλαιάς Ελλάδος μετά την αφυπηρέτησίν των εκ του στρατού παρέμεινον κατασκευάσαντες δε μίαν πρόχειρον παράγκαν μετέβαλον αυτήν, άλλος σε Ζυθοπωλείον, άλλος εις Θέατρον και άλλος εις ό,τι το εφευρετικόν πνεύμα του Έλληνος δύναται να επινοήση, ούτως ώστε δύναται τις κάλλιστα να εύρη σήμερον ότι η ανθρωπίνη ευμάρεια απαιτεί με τας αυτάς σχεδόν με τας άλλας πόλεις τιμάς.

Η όψις της πόλεως είναι εντελώς ελληνική, καθόσον όχι μόνο πάντες οι έχοντες καταστήματα είναι Έλληνες, άλλα και ολόκληρος ο πληθυσμός είναι ελληνικός πλην τεσσάρων χιλιάδων Τούρκων, και τούτων κατά πολύ ελαττωθέντων λόγω της αδρόας αυτών φυγής, ως άνω είπομεν, και 1500 περίπου Εβραίων. Ζωηρότατον ενταύθα το εμπόριον του καπνού καθόσον τούτο το προϊόν είναι η κύρια πλουτοπαραγωγική δύναμις της πόλεως.

Η νεολαία Σερρών είχε ιδρύσει σύλλογον το οποίον ωνόμασαν «Ομιλος Ορφύεω» και εις τον οποίον συνηθροίζετο όλη η καλλιτέρα κοινωνία της πόλεως όπως, αφ' ενός μεν ενισχύσωσιν αλλήλους εις το εθνικόν των φρόνημα, δια διαλέξεων, χορών, κλπ., αφ' ετέρου δε αμυνθώσι κατά των διαφόρων πιέσεων, ας τοις επέβαλλον οι Τούρκοι και τελευταίως οι Βούλγαροι.

Εις μικράν από της πόλεως απόστασιν βλέπει τις τέσσερας-πέντε κωμοπόλεις, ολίγον απέχουσας απ' αλλήλων με υψηλά και ωραία κτίρια και μεγαλοπρεπείς ναούς. Αυταί είναι το «Σουμπάνσκιιο», χωρίον με τα άφθονα ύδατα και δια τούτο λέγεται ούτω τουρκιστί δηλαδή πολλά νερά, «Τοπόλιανη, Δοβίστα, Βεσνίκο και Σαρμουσακλή» το ωραιότερον όλων, άπαντα ελληνικώτατα και εις ανθηροτάτην κατάστασιν. Πάντες σχεδόν οι κάτοικοι είναι οικονομικώς ανεξάρτητοι, κύριον εισόδημά των έχοντες το καπνόν, όστις είναι ο καλλίτερος της περιοχής των ονομαζόμενος εις την γλώσσαν των καπνεμπόρων «Μπασμάδες» και πωλούμενος εις ζηλευτήν τιμήν.

*

Ολίγον έξωδι ευρίσκονται τα εξοχικά της πόλεως κέντρα. Συναντώ εκεί που Σερραίον τινά γέροντα βλέποντα με ένδακρυ βλέμμα τους εγγύς γυμναζομένους στρατιώτας. «Βλέπετε, μου λέγει, κύριε, μόλις επλησίασα, αφού με εχαιρέτισε υποκλινόμενος μετά σεβασμού, το κτίριον το οποίον ευρίσκειται εκεί κάτω; Είναι κτισμένο μόλις προ δύο ετών. Οι Τούρκοι το έκτισαν δια Νοσοκομείον των. Είναι σχήμα ως βλέπετε «Ε». Ε! να το πιστέψετε. Όλοι εδώ οι πατριώται συναθροιζόμενοι μυστικά είχομεν ελπίδας επί τω

γεγονότι ότι κτίζεται εις σχήμα «Ε» και πάντες βλέποντες ότι είνε τούτο το αρχικόν ψηφίον της γλυκυτάτης μας πατρίδος, ενδομύχως επιστεύομεν ότι δεν θα χρονίση και θάλθη να μας ελευθερώση η μητέρα μας Ελλάς. Ιδού λοιπόν και μου έδειξε τα γυμναζόμενα παλληκάρια με την ισχνή και τρέμουσαν εκ της συγκινήσεως χείρα του. Μου έσφιγξε τα χέρια δυνατά και απεμακρύνθη τις οίδη τι φρικτάς παλαιάς σκηνάς αναπολών, αφήσας τούτον εγώ να φύγη χωρίς να τολμήσω να ταράξω την σειράν των συλλογισμών του.

Όλαι αι κυριαί και δεσποινίδες φορούν πλέον καπέλλα, παρακολουθούν δε τόσο την μόδαν, ώστε κανείς εκπλήσεται δια την τόσο ταχείαν μεταβολήν του παλαιού καθεστώτος, καθ' ό δεν ετόλμων να εξέλθωσιν εκ της οικίας των. Ομιλούσι δε πολύ την καθαρεύουσαν, σχεδόν με μανίαν. Λόγου χάριν μιαν ημέραν είχα την αγενή περιέργειαν, καιροφυλακτών να παρακολουθήσω ομιλούσας κυρίας και ήκουσα τον εξής περίπου διάλογον:

-Επορεύθη ξεύρετε προς τα κάτω, άλλα πλείσται λάσπαι με ημποδίζουν να θαδίζω ελευδέρως. Αίφνης το κουντούριον μου κολλά με πάταγον εις την λάσπην και θα έμενον εκεί πλείστον καιρόν εάν δεν με βοηθούσε ένας όπως πρέπει κύριος δια να εξέλθω.

Και η άλλη μειδιώσα χαιρεκάκως:

-Φαντάζομαι καυμένη την στεναχωρίαν του κυρίου.

Έφυγα αμέσως δια να μη εννοηδών, γελών και κομίζων ευνοήτους εντυπώσεις εκ του ωραίου τούτου επεισοδίου.

*

Χαρακτηριστική είνε και η προσπάθεια των χωρικών προς εκμάθησιν

Περίγηση στα ερείπια της πόλης

της καθαρευούσης, διό και μιμούνται ό,τι δύνανται να ενδυμηθούν. Ούτω εις χωρικός αντί να μου είπη ότι ήλθε εκ του χωριού του εις την πόλιν πεζή, εθεώρησε να το μεταφράση καλλίτερον εις την καθαρεύουσαν λέγων μοι, ότι ήλθε δια ποδαρίων. Ευνόητον λοιπόν πόσα αδύα γέλοια δύνανται κανείς να κάμη εκ τοιούτων επεισοδίων. Ταύτα δε με κάμνουσι να ενδυμηθώ μερικούς αριστοκρατίζοντας, οίτινες νομίζουσι ότι ο κόσμος θα τους εκλάβη ως ευγενείς, όταν επιδεικνύουν τον μονύελόν των και προφέρωσι ψευδώς, ως να μη είχαν οδόντας, διαφόρους φράσεις, ενώ βεβαίως μόνον ειρωνικά μειδιάματα προκαλούν.

Δυσδιήγητα είναι τα θάσανα των δυστυχών μας ομοεθνών, ότε είχαν την κακήν τύχην να είναι υπό τον ζυγόν των Πρώσων της Ανατολής. Πολλάς οικίας επιτάξαντες ούτοι δια της βίας εκάθηντο εν αυταίς συλλέγοντες δε τα πολυτιμότερα σκεύη και έπιπλα εκ των οικιών, τα μετακόμιζον όπου ενόμιζον καλόν, δίδοντες αντί πληρωμής μίαν απόδειξιν να πληρωθούν εκ του Δημοσίου των Ταμείων, ψευδή βεβαίως, ήτις ωνομάζετο «Ράπτσκα» εις την οποίαν έγραφον βουλγαριστί: «Έχε υγείαν», «καλήν εντάμωσιν» και άλλα παρόμοια. Συνηθέστατα δε έδιδον «Ράπτσκα» δια 50 λεπτών καφέν και ζάχαριν ή δια μίαν φιάλην μπύρας και δι' άλλα ευτελέστατης τιμής ποσά. Τοιαύτη ήτο η λωποδυσία και αναισχυντία των ανδρώπων τούτων.

Εκείνο δε το οποίον με έκαμιν ν' αμφιβάλλω εάν ούτοι ήσαν έστω και απλώς άνδρωποι είναι το πάθημα ενός Σερραίου, το οποίον πιστώσ αναγράφω κάτωδι προς καλλιτέραν καθοδήγησιν της γνώμης των προσφιλών μας αναγνωστών: «Είχα κύριε σπήτι εις την καείσαν συνοικίαν. Τα τέσσαρα κορίτσια μου εβγήκαν μίαν Κυριακήν εις τα παράδυρα δια να ίδουν ολίγην κίνησιν, καθ' όσον ήτο αδύνατον να εξέλθωσιν, εξ' ευλόγου φόβου εις τους δρόμους προς περίπατον. Αίφνης δύο Βούλγαροι αξιωματικοί εκτύπησαν

Φωτογραφία της καμένης συνοικίας

την θύραν της οικίας μου και με διέταξαν να ανοίξω. Κρύψας εν τάχει τα κορίτσια μου, ήνοιξα ερωτών αυτούς δια την τόσην εις εμέ προσγιγνομένην τιμήν εκ της επισκέψεως των. Χωρίς να αποκριθώσιν ανήλθον βαρείς την κλίμακα και ήρχισαν ερευνώντες τα δωμάτια. Ευτυχώς μία μικρά θύρα συνεκοινωνεί εκ της οικίας μου με γειτονικήν και ούτω κατώρδωσα χάρις τω Θεώ να σώσω τα κορίτσια μου, φυγαδεύων εν τάχει ταύτα. Μετά το πέρας της ερεύνης, μη ευρόντες ως ήτο επόμενον το αντικείμενον αυτής και εννοήσαντες ότι εγώ καλώς έκρυψα την νομιζομένην λείαν των, ήρχισαν υβρίζοντες με και λέγοντες, ότι ενώ αυτοί έχυσαν το αίμα των δια να μας ελευθερώσουν! , ημείς κρύπτομεν εκ φόβου τας γυναίκας μας. Κατήλθον δε της οικίας μου απειλούντές με ότι ταχέως θα μου δείξουν. Αφού έφυγον ευθύς αμέσως εφυγάδευσα κρυφίως τας θυγατέρας μου, και δια νυκτός οδήγησα ταύτας, εις εν εκ των πέριξ χωριών την Δοβίσταν, όπου και παρέμειναν μέχρι της υπό του Θεού ορισθείσης ημέρας προς αποπεράτωσιν των δεινών μας, και απαλλαγήν μας από τα ειδεχθή αυτά τέρατα.

Τόσον πολύ εις τας αρχάς είχαν φοβηθή από τους Βουλγάρους οι κάτοικοι, ώστε εάν τολμούσατε να κτυπήσετε την θύραν οικίας τινός, ήτις θα ήτο ανοικτή, αυτή θα εκλείετο εν τάχει μετά πατάγου και μανδαλονομένη είτε καλώς έσωθεν, θα έτρεχεν η οικοδόσποινα να ανοίξη το παράθυρον, σπόθεν προβάλλουσα ανήσυχος θα σας απήντα χωρίς να αναμείνη ουδεμίαν ερώτησιν το στερεότυπον πλέον καταστάν: «Δεν! Δεν! Δεν!» κλείουσα ούτω κατόπιν τούτο ευθύς αμέσως και αφήνουσα τον επισκέπτην άναυδον προ του τοιούτου πανικού.

*

Οι στρατιώται μας επιστρέφοντες εκ των γυμνασίων εις τους στρατώνας τραγωδούν ωραία πολεμικά άσματα, άτινα τα παιδία και εν γένει οι κάτοικοι έμαθον να άδωσι μετ' ενθουσιασμού. Ούτω διερχόμενος τις τας οδούς απορεί ακούων εκ των οικιών ωραίας γυναικείας φωνάς, είνε αύται αι ελευθερωθείσαι Ελληνίδες άδουσαι μελωδικότατα το του «Βουλγαρισμού η ψώρα, τα ρόδα, τα τριαντάφυλλα κ.λπ.».

Αυτά μόνον να βλέπη τις όχι μόνον αρκεί δια να αποζημιωθή αντι όλων όσων έπαθε υπέρ της γλυκυτάτης πατρίδος, αλλά και πολύ ευχαριστείται βλέπων τους κόπους και τας θυσίας όλου του έθνους αποδίδοντας τα ευχάριστα ταύτα αποτελέσματα.

Αυτή εν ολίγοις η σκιαγραφία της πόλεως Σερρών. Πόλις έχουσα τοιούτους Έλληνας κατοίκους, ενθέρμους φρονηματίας, δεν είνε δυνατόν παρά να χρησιμεύση όχι μόνον ως προπύργιον ως ήτο άλλοτε του Εθνισμού μας, αλλά και να αποθή οσημέραι μία από τας καλλιτέρας εστίας τούτου ενισχύουσα ούτω την Πατρίδα ηθικώς και υλικώς.

Δεμίρ Ισάρ, Τζουμαγιά
Κωνσταντίνος Παπουτσής
Ανθυπασιπιστής.

Δρομοδείκτες

Σχόλια - Κριτικές - Παρουσιάσεις - Σημειώματα

Δεοντολογία αντιγραφής και άλλα τινά

Είθισται, όταν αναδημοσιεύεται πρωτότυπο κείμενο στο σύνολό του ή όταν χρησιμοποιούνται και αναδημοσιεύονται αποσπάσματα ενός ήδη δημοσιευμένου κειμένου, να αναφέρεται η πηγή τους. Αυτό υπαγορεύεται όχι μόνο από το «δεσμικό δίκαιο» αλλά και επιβάλλεται από τους κανόνες της επιστημονικής και δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Η αναφορά των πηγών προσδίδει στο κείμενο, στο άρθρο, στην μελέτη, στην επιστημονική ανακοίνωση, κύρος και αξιοπιστία.

Είναι προφανές ότι τα παραπάνω είναι γνωστά στους υπευθύνους δύο τοπικών εφημερίδων των Σερρών, οι οποίοι αναδημοσίευσαν κείμενα που δημοσιεύθηκαν στο περιοδικό ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟ, χωρίς να αναφέρουν την πηγή τους.

Δεν διαζόμεστε να χαρακτηρίσουμε τους υπεύθυνους των εντύπων αυτών, κατοχήδες ή μικρόψυχους. Υπάρχει πάντα η πιθανότητα του λάθους, της αβλεψίας ή χτυπήματος του γνωστού και μη εξαιρετέου «δαίμονα του τυπογραφείου». Επιφύλασσομαστε όμως σε σχέση με την απόδοση των παραπάνω χαρακτηρισμών, αν παρόμοιες πρακτικές συνεχισθούν στο μέλλον.

Φυσικά και δεν θα υποβάλλουμε μηνύσεις ή αγωγές, ούτε θα στείλουμε εξώδικα. Δεν έχει νόημα η εμπλοκή μας σε δικαστικούς αγώνες που δεν οδηγούν πουθενά. Ένα περιοδικό Λόγου και Τέχνης ηγάζουμε άλλωστε.

Όπως έχουμε δηλώσει πολλαπλώς και ποικιλοτρόπως, δεν έχουμε πρόβλημα με την αναδημοσίευση κειμένων του περιοδικού. Κάθε άλλο!

Αλλά εδώ που τα λέμε, είναι παράλογο να ζητάμε από αυτούς που αναδημοσιεύουν κείμενα του περιοδικού, να αναφέρουν την πηγή τους;

ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΟ

Για το ποίημα «Διαδρομές» της Δέσποινας Καϊτατζή - Χουλιούμη

Με τις «Διαδρομές» η ποιήτρια Δέσποινα Καϊτατζή - Χουλιούμη επιχειρεί μια «εκ των έσω» θέαση της ζωής. Το εγχείρημα αυτό, κινείται στον άξονα του χρόνου όπως αυτός ορίζεται ως παρελθόν - παρόν - μέλλον. Δεν πρόκειται λοιπόν για αναφορά στον εξωτερικό φλοιό της εμπειρίας (όσο αφορά στο «χθες» και το «σήμερα») ούτε για προβολή της επιθυμίας (όσο αφορά στο

«αύριο») αλλά για εσωτερικές διαδρομές σε τόπους που φωτίζονται και αναδύονται μέσα από μια καθαρή ποιητική σύλληψη και την ανάλογη έκφρασή της με τον λόγο.

Πιο συγκεκριμένα:

Στο απ. I η ποιήτρια θυδομετρά το θέμα του χρόνου ώσπου ψιλαφεί με ένα «γλυκόπιτρο μειδιάμα» την έκφρασή του ως θανάτου.

Στο απ. II η εσωτερική αναζήτησή της οδηγεί σε μια στάση απολογισμού: τίποτε σημαντικό δε χάθηκε, καθώς η αντιπαράθεση μεταξύ του «φαινεσθαι» και του «είναι» κάνει το δεύτερο να

υπερισχύει.

Διάχυτο είναι το αίσθημα της απώλειας στο απ. III που αν και συνυφασμένο με τη θλίψη, δεν καταλήγει σε απόγνωση. Η οδύνη της απουσίας αντισταθμίζεται από την γεμάτη τρυφερότητα ποιητική ματιά, που, στη δομή του λόγου, κατέχει τη θέση του ουσιαστικού. Π.χ. «Μείναν ερειπωμένοι περιστέρωνες» ή του ρήματος «Ανθίσαν απώλειες».

Στο απ. IV αυτό το αίσθημα της απώλειας μοιάζει να μετουσιώνεται σε θουλό θρήνο αρχαίου χορού και αφού μετεωρίζεται μέσα σε μια απέραντη σιωπή, γεννά τη δύναμη της αναζήτησης και τον πόθο για νέα ταξίδια.

Το τέλος, με τη μορφή του θανάτου, επανέρχεται στο απ. V υπογραμμίζοντας το εφήμερο της χαράς στη ζωή όμως η συνέχεια «μες στον παιδιών τα βλέμματα» ισορροπεί το αίσθημα του μάταιου.

Μέχρι εδώ, το ταξίδι πραγματοποιείται σε ανοιχτούς τόπους. Στο απ. VI ο χώρος εσωτερικοποιείται και παίρνοντας τη μορφή της πρωτόγονης σπηλιάς, εγκολπώνεται υπαρξιακές αναζητήσεις.

Στο πρώτο σκίρτημα της ζωής θα βρούμε την απάντηση, σε όλη την προσπάθεια του ανθρώπου να διαφυλάξει ό,τι πιο ελπιδοφόρο και να το «θρέψει» με το ίδιο το απόσταγμα της ζωής του «με του μαστού το γάλα». Τότε, και ο άνθρωπος περνά από την αγωνία της ύπαρξης στη θέαση της αλήθειας. Αυτή ακριβώς τη στιγμή καταργείται όχι μόνο ο χρόνος, αλλά και ο διαχωρισμός πραγματικότητας – ονείρου, καθώς το δεύτερο γίνεται το όχημα για να διανύσουμε αντίστροφα την πρώτη, να βιώσουμε τις αρχές που την διέπουν και να φτάσουμε σ' ένα τέρας που είναι συγχρόνως και αρχή. Μ' αυτήν την έννοια, όλα δένουν σε μια ενιαία οντότητα και ολότητα απ. VII

Στις «Διαδρομές» χαρακτηριστική είναι μια συνεχής κίνηση προς τα μπρος, μια εσωτερική δύναμη που διαποτίζει και οδηγεί τα πράγματα. Η μνήμη δε θαρραίνει αλλά ορίζει έναν ποιητικό χωροχρόνο γεμάτο «δέντρα χυμώδη, λυγερά», γεμάτο υπέροχες φωτοσκιάσεις.

Έτσι, όταν ο πόνος ή η στέρηση ή η ερημιά κυριαρχούν, οι ίδιες οι ποιητικές εικόνες μοιάζουν να αντιστέκονται στη φθορά (π.χ. «Ονειρα στέρνες δίχως νερό», ή «Πεφταστέρια οράματα»).

Κατ' αυτήν την έννοια, η ποίηση της Δέσποινας Καϊτατζή Χουλιούμη μπορεί να χαρακτηριστεί αισιόδοξη. Η ποιήτρια ακολουθεί τους νόμους και τους ρυθμούς μιας εσωτερικής πορείας και είναι τόσο συνεπής σ' αυτούς, ώστε ο αναγνώστης εκούσια μένει μαζί της «έτσι στ' ανοιχτά», αναβαπτίζεται σε μια «θάλασσα που έσκαγε χαμόγελα» και γίνεται –εν τέλει– αποδέκτης και συνλειτουργός ενός αδιαίρετου ποιητικού (και ίσως όχι μόνο) σύμπαντος.

Μαρία Παπαδημητρίου

Αφιέρωμα στην ποίηση του Χρήστου Σαμαρά από τους μαθητές του Γυμνασίου Ν. Πετρισίου

Την Τρίτη (15/2/2005) επισκέφθηκε το Γυμνάσιο ο γιατρός και ποιητής Χρήστος Σαμαράς, κάλεσμένος από τους μαθητές του Γυμνασίου Ν. Πετρισίου και την φιλόλογο κα Δώρα Αγατσιώτη – Βόγα. Αφιερώσαμε με τους μαθητές της Τρίτης τάξης ένα δώρο σε τέσσερα ποιήματά του (Εδώ είμαστε καλά, Μείνε με τους λίγους, Θα ξαναγεννηθούμε, Γέφυρα Γονίμου – Βυρώνειας), αλλά και στον ίδιο το δημιουργό. Οι μαθητές ανέλυσαν με το δικό τους τρόπο τα έργα και υπέβαλαν

ερωτήσεις στο λογοτέχνη. Η συνάντησή μας πιστεύω ότι άφησε στους μαθητές πάρα πολύ θετικές εντυπώσεις και την ικανοποίηση μιας ποιητικής επαφής μ' ένα σημαντικό άνθρωπο των γραμμάτων του τόπου μας. Ενδεικτικά της συνάντησης των μαθητών με τη δουλειά του ποιητή είναι κάποια από τα σχόλιά τους τα οποία και παραθέτουμε:

Για το ποίημα *Εδώ είμαστε καλά* η μαθήτρια Κατερίνα Δήμου έγραψε: «Φαίνεται η αγάπη του ποιητή για τον τόπο του. Δεν είναι κοσμογυρισμένος, μεγάλωσε και έζησε μέσα σ' όλα αυτά που θυμίζουν την επαρχία. Δίπλα στις ντοματιές, «πάνω» από το Μπέλλες... Σ' άλλους μπορεί να φαίνονται λίγα και να μην τους ακούν, για τον ποιητή όμως είναι αρκετά».

Η μαθήτρια Ιωάννα Στεφανίδου παρατηρεί για το ποίημα *Θα ξαναγεννηθούμε* τα εξής: «Εκφράζεται η αισιοδοξία του ποιητή πως θα ξαναγεννηθούμε με μια νέα μορφή πιο ανθρώπινη. Πως θα έρδει μια εποχή που θα είμαστε πιο ωραίοι, πιο δυνατόι και περισσότερο σοφοί. Πως θα έχουμε περισσότερη δύναμη και τόλμη ν' αντιμετωπίσουμε τις δυσκολίες της ζωής. Το ποίημα μου άρεσε πολύ, γιατί μιλάει για έναν κόσμο με καλύτερους ανθρώπους».

Τέλος αναφορικά για το ποίημα *Η γέφυρα Γόνιμου – Βυρώνειας* ο μαθητής Νίκος Ζλατάνης γράφει: «Το ποίημα αυτό, πραγματικά με συνεπήρε γιατί ποτέ δεν είχα σκεφτεί τη γέφυρα αυτή με τον τρόπο που την προσεγγίζει ο ποιητής, παρόλο που περνάω από αυτή καθημερινά. Επίσης πιστεύω ότι το λεξιλόγιο που χρησιμοποιεί, ταιριάζει απόλυτα με το ποίημα. Τέλος το θέμα του ποιήματος έχει άμεση σχέση με τα σημερινά δεδομένα που επικρατούν σε αυτές τις ακριτικές περιοχές της Ελλάδας».

Δώρα Αγατσιώτη - Βόγα

ΜΑΚΗΣ ΤΣΙΤΑΣ

1. Τ' όνομά μου είναι Δώρα

2. Η Δώρα

και ο Οδυσσεάς,

Εικονογράφηση:

Ναταλία Καπατσούλια,

Εκδόσεις «Ελληνικά

Γράμματα»,

Αθήνα 2003 & 2004.

Ο Μάκης Τσίτας (Γιαννιτσά, 1971) έχει δημοσιεύσει μια σειρά από διηγήματα, θεατρικά, ποιήματα, βιβλιοκρισίες, σχόλια σε εφημερίδες και περιοδικά. Δύο θεατρικά του μονόπρακτα έχουν ανεβεί στη σκηνή. Μεγάλη του αγάπη είναι επίσης τα βιβλία για παιδιά. Το 1996 από τις εκδόσεις «Καστανιώτη» κυκλοφόρησε το πρώτο του βιβλίο «Πάτυ εκ του Πετρούλα» και τελευταία δύο ακόμη βιβλία από τις

εκδόσεις «Ελληνικά Γράμματα»

Ηρωίδα των δύο βιβλίων είναι η Δώρα, ένα εξάχρονο κοριτσάκι, ιδιαίτερα έξυπνο και πολύ ευαίσθητο, παιδί της σύγχρονης κοινωνίας. Η Δώρα, λοιπόν, θα προτιμούσε ένα πιο «ίπν» όνομα όπως Ναόμι, Μαντόνα, Νταϊάνα και όταν μεγαλώσει θα ήθελε να γίνει τραγουδίστρια ή ηθοποιός ή φωτομοντέλο ή χορεύτρια ή αεροσυνοδός ή και όλα αυτά μαζί. Πηγαίνει με τη μαμά της στο κομμωτήριο που το βρίσκει βαρετό και στο σούπερ μάρκετ που της αρέσει πολύ. Της αρέσουν, επίσης, όλα τα γλυκά και κάνει παρέα με τα ξαδέλφια της, που όμως συχνά την τσατίζουν. Από τον Αϊ-Βασίλη ζητά έναν ελέφαντα σαν τον Τόμπι. Οι γονείς της, της παίρνουν δώρο ένα γατάκι «για αδελφάκι», αυτή όμως το κάνει μωρό της, το ονομάζει Οδυσσέα και το φροντίζει, του μαθαίνει να είναι ευγενικό, το κοιμίζει και του φέρνει κι άλλα γατάκια για παρέα.

Τα βιβλία του Μάκη Τσίτα, κάλογραμμένα και έξυπνα, γεμάτα σπιρτάδα, ανατροπές και εκπλήξεις διαβάζονται με πολύ ενδιαφέρον, γιατί ακουμπούν και σχολιάζουν την σύγχρονη συγκεχυμένη πραγματικότητα που βιώνουν τα παιδιά, προτείνοντας όμως πлагίως, χωρίς διδακτισμούς και κηρύγματα αξίες όπως τη φιλία και τη ζωοφιλία, την αγάπη και τη στοργή.

Αξίζει να σημειώσουμε, επίσης, την πολύ ωραία εικονογράφηση της Ναταλίας Καπατσούλια, που όχι μόνο παισιώνει, συμπληρώνει και προεκτείνει το κείμενο αλλά σε κάποιες σελίδες δίνει εξαιρετικές εικαστικές συνθέσεις, μικρούς πίνακες.

Τα δύο βιβλία του Μάκη Τσίτα μπορεί να απευθύνονται σε παιδιά πάνω από 5 χρόνων αλλά σίγουρα θα γοητεύσουν και μικρότερους αλλά και μεγαλύτερους

Παναγιώτης Στυλ. Σκορδάς

ΣΤΑΘΗΣ ΚΟΥΤΣΟΥΝΗΣ

**Η τρομοκρατία
της ομορφιάς (ποιήματα),
εκδόσεις «Μεταίχιμο»,
Αθήνα 2004, σελ. 44**

*«Κούνησε το κεφάλι /
και μορφάζοντας με κοιτάξε /
που την κοιτούσα να φεύγει /
ποίημα που επίμονα
με φλεπάρισε /
και δεν ανταποκρίδηκα»*

Ο Στάθης Κουτσούνης (Νέα Φιγαλία Ολυμπίας, 1959), νομικός - φιλόλογος έχει κυκλοφορήσει τρεις ποιητικές συλλογές και μια σειρά από κριτικά δοκίμια, φιλολογικές μελέτες και βιβλιοκρισίες. Ποιήματά του έχουν περιληφθεί σε ανθολογίες και έχουν μεταφραστεί στα αγγλικά, τα γαλλικά και τα ισπανικά. Οι τίτλοι των ποιητικών συλλογών είναι: *Σπουδές για φωνή και ποίηση* (1987), *Τρύγος αιμάτων* (1991), *Παραλλαγές του μαύρου* (1998).

Μέσα στο 2004 απ' τις εκδόσεις «Μεταίχιμο» κυκλοφόρησε την τέταρτη του ποιητική συλλογή, με τον τίτλο «Η τρομοκρατία της ομορφιάς». Στη συλλογή στεγάζονται 27 ποιήματα, τα περισσότερα πολύστιχα.

Η συλλογή ανοίγει με το ποίημα που έχει τον τίτλο «Επίλογος» και κλείνει με το ποίημα «Επίδοξος ποιητής». Αξίζει να τα διαβάσουμε:

Επίλογος: Όλη τη νύχτα υλοτομούσα το κορμί σου / με βρήκε το πρωί κομματιασμένο / ανάμεσα στις τρομερές / σκληδρες της ομορφιάς σου.

Επίδοξος ποιητής: Τα ποιήματα που έγραψα / με κυνηγούν για τις αναπηρίες τους / τα ποιήματα που δεν έγραψα / με κυνηγούν για την άφασία τους / ένας επικηρυγμένος είμαι / που για να γλιτώσω / γράφω ακόμη.

Αν, λοιπόν, το πρώτο ποίημα είναι επίλογος και τελικό συμπέρασμα για την «τρομοκρατία της ομορφιάς» και του έρωτα, το τελευταίο ποίημα είναι ο πρόλογος και η αρχή της αέναης ποιητικής δημιουργίας, που έχει πιάσει στα δόκανά της και τον ίδιο τον ποιητή.

Και πάνω σ' αυτές τις δύο ράγες κινούνται όλα τα ποιήματα της συλλογής: απ' τη μια η ομορφιά, ο έρωτας, η ομορφιά του έρωτα και ο έρωτας της ομορφιάς και απ' την άλλη η ομορφιά και ο έρωτας για την ποιητική δημιουργία, ο έρωτας για να εκφραστεί η ομορφιά του ανέκφραστου.

Ο ποιητής υμνεί την ομορφιά και τον έρωτα και σε πολλά σημεία συμμετέχει με όλες του τις αισθήσεις σε μια ερωτική μέθεξη με πόδους και πάδη (Ετοιμος να γεννηθώ / στο φως των ματιών σου, - ήρωες που λιώσανε για ένα άγγιγμα / για μια ματιά της, - δεν είναι ο κίνδυνος που με χωνεύει μέσα σου αλλά της ομορφιάς σου ο τρόμος, - μ' έδεσε στα κάγκελα του κρεβατιού της / και με χάραξε αργά / με μετάνι δαντέλες βελούδα σατέν / κύμα το αίμα ανέβανε, - μονότερμα με παίζει ο έρωτας).

Η πληρότητα και η αδυναμία του έρωτα («πλήρες δήθεν», γράφει στο ποίημα «το κενό») έρχεται να συναντήσει την αδυναμία της ποιητικής έκφρασης.

Τον ποιητή πλήττει η εντύπωση του ατελούς, του ανέκφραστου, του ανείπρακτου, του αγώνα και της αγωνίας του να προσελκύσει την έμπνευση και να καθυποτάξει τις λέξεις, να γεφυρώσει το κενό και να δαμάσει το άδειο.

Σ' αυτά ακριβώς τα ποιήματα ο Στάθης Κουτσούνης διαλέγεται με δεκάδες άλλους ποιητές (Παλαμάς, Σεφέρης, Καρυωτάκης, Κατσαρός, Καρυώζος κ.ά.), που ένιωσαν ακριβώς την ίδια ματαιότητα και τη σκέψη τους στοίχειωσε «η θαρεια έννοια του κενού, η αδειοσύνη», όπως γράφει και ο Παντελής Μπουκάλας στη μελέτη του «Οι ποιητές στην επικράτεια του κενού».

Να μερικοί τέτοιοι στίχοι του Στάθη Κουτσούνη: «Ένα κλάσμα μόνο το παρόν / καταυγάζει ο ποιητής», «αγέρωχο πάντα διαφεύγει / μέσ' απ' τα χέρια του ποιητή / το ανέκφραστο», «Χρόνια ολόκληρα πάλευα / να φτιάξω αυτό το ποίημα / ολονυχτίς το έγραφα / πρωί πρωί δαιμονισμένο / έτρωγε τις λέξεις».

Ο αναγνώστης της ποιητικής συλλογής του Στάθη Κουτσούνη θα χρειάσει μια ερωτική ποίηση που δεν θουλιάζει στο μελό, αντιθέτως κρατά καλά ζυγισμένο το λυρισμό και το ρυθμό και θα ακουμπήσει τις εσωτερικές χαίνουσες πληγές του δημιουργού που παλεύει να εκφράσει την ομορφιά του έρωτα και της δημιουργίας. Σ' αυτό το γοητευτικό εκκρεμές πλήρωση - ανάλωση μας καλεί να συμμετάσχουμε και γετούμε την τρομακτική ομορφιά του έρωτα και της δημιουργίας.

Παναγιώτης Στυλ. Σκορδάς

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΛ. ΑΡΑΜΠΑΤΖΗ

Ο χθεςινός κόσμος,

3^{ος} Τόμος

(Λαογραφικός – Ιστορικός

– Φωτογραφικός)

Σέρρες 2004

Ο τρίτος τόμος του «Χθεςινού κόσμου» του Δημητρίου Αλ. Αραμπατζή αποτελεί τη «φυσική» συνέχεια των δύο άλλων οι οποίοι προηγήθηκαν. Πρόκειται –όπως αναφέρει ο ίδιος ο συγγραφέας– για μια «σύμιξη λαογραφικών, ηθογραφικών κειμένων με ιστορικά στοιχεία και φωτογραφικά ντοκουμέντα, σε ένα βιβλίο, με απόκλιση από την αρχή της βιβλιογραφίας – της αποκλειστικότητας ενός και μόνο θέματος». Η έκδοση του 3^{ου} τόμου «Ο χθεςινός κόσμος» έχει –δελοντας και μη–, επετεινακό χαρακτήρα, αφού συμπίπτει με τη συμπλήρωση 40 χρόνων δημοσιογραφικής και εκδοτικής προσπάθειας που περιλαμβάνει τη δημιουργία τριών εφημερίδων (με ιδρυτές και δημιουργούς το συγγραφέα και το νεότερο αδερφό του κ. Αθανάσιο Αλ. Αραμπατζή), ενός ραδιοφωνικού (1994) και ενός τηλεοπτικού σταθμού (1998).

Στο εισαγωγικό μέρος του βιβλίου ο συγγραφέας του, ευδαρσώς διευκρινίζει ότι δεν έχει την πρόθεση να γράψει την

πρόσφατη ιστορία του τόπου μας, ούτε στοχεύει να παραστήσει τον ιστορικό καμιάς εποχής. Επικεντρώνοντας την προσοχή του σε χρονικά σημεία του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα με «εμμονή» στη τραγική δεκαετία 1940 – 1950, επιδιώκει να μεταφέρει –πέραν των άλλων– γνώσεις τις οποίες κατέχει, στους νεότερους στην ηλικία. Επίκεντρο των αναφορών του αποτελεί η Πεντάπολη, ο γενέθλιος τόπος – ένα καπνοπαραγωγικό κεφαλοχώρι του νομού Σερρών με «αυστηρά παραδοσιακό περιβάλλον». Το συγκεκριμένο δεσμικό πλαίσιο της Πεντάπολης, αλλά και το ευρύτερο, το οποίο κυριαρχούσε την εποχή εκείνη στην Ελλάδα, διαμόρφωσαν –πότε με συγκρούσεις και άλλοτε με αποδοχές– τη βαθύτερη προβληματική του συγγραφέα για τους Θεσμούς. Για την αναγκαιότητά τους αναφέρει εμφαντικά: «Αλλωστε νομίζω ότι κανείς δεν μπορεί να ζήσει και να δημιουργήσει έξω από τους Θεσμούς, διότι κάτι τέτοιο δεν είναι συμβατό με την ανθρωπίνη φύση. Δεν υπάρχει εξω-δεσμική ζωή στις ανθρωπίνες κοινωνίες, παρά μόνο στην φύση και στο ζωικό της βασίλειο».

Το βιβλίο συνολικά 440 σελίδων, δομείται πάνω σε πέντε βασικές ενότητες που η κάθε μια τους περιέχει πλήθος κεφαλαίων: Πρόλεγόμενα – Λαογραφικός – Ιστορικός – Φωτογραφικός – Επίμετρον Αφιερωματικών. Εντυπωσιακό είναι το πλήθος των φωτογραφιών που διανθίζουν την έκδοση, καθώς και τα άλλα ντοκουμέντα τα οποία παρατίθενται φωτίζοντας ξεχασμένες πτυχές της ιστορίας, της παράδοσης και της αρχιτεκτονικής της εποχής. Πολύτιμος οδηγός για τον αναγνώστη αποτελεί και το λεξιλόγιο το οποίο παρατίθεται στο κάθε κεφάλαιο ξεχωριστά.

Ο συγγραφέας του βιβλίου Δημήτριος Αλ. Αραμπατζής γεννήθηκε από πατέρα πρόσφυγα, μικρασιάτη, τον Αλέ-

Ξάνδρο και μητέρα γηγενή, αγρότισσα, την Φωτεινή Αθαν. Μπαρμπαλιού. Έζησε στην Πεντάπολη τα πρώτα του παιδικά και εφηβικά χρόνια και φοίτησε τις πέντε τάξεις του εξατάξιου Δημοτικού σχολείου. Τελείωσε το Α΄ Γυμνάσιο Σερρών. Στη συνέχεια αποφοίτησε από την Παιδαγωγική Ακαδημία Θεσσαλονίκης (1959) και τη Νομική Σχολή του Α.Π.Θ. ενώ παράλληλα ποτέ δεν σταμάτησε να δημοσιογραφεί. Από τα νεανικά του χρόνια αναμίχθηκε με τον συνδικαλισμό – συνεργατισμό. Είναι παντρεμένος με την Όλγα Αθαν. Βογιατζή με την οποία και έχει δύο παιδιά: τον Αλέξανδρο και τη Φωτεινή.

Σάκης Π. Αραμπατζής

Σε λίγες παράδες

- ❖ **Περιμένοντας τον άγγελο**, Ρόντρικ Μπήτον, εκδόσεις Ωκεανίδα, σπουδαία βιογραφία του Γιώργου Σεφέρη μέσα από την ανασκόπηση της σύγχρονης ιστορίας. Το ιστορικό πλαίσιο διερευνάται παράλληλα με τα προσωπικά βιώματα που είχε ο Σεφέρης γράφοντας.
- ❖ **Μιχαήλ Η΄ Παλαιολόγος ο Ελευθερωτής**, Γιώργος Λεονάρδος, εκδόσεις Λιβάνη, ιστορικό μυθιστόρημα για το 13^ο αιώνα, πάθη, πολιτική, διπλωματία και εκκλησία, στη μάχη για την εξουσία.
- ❖ **Γερανοί Πετούσανε**, Άννα Στεφούλη, εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, μυθιστόρημα, χαμένα μεγαλεία και σπαραγμοί συνδέτουν ένα σύμπαν ανεξήγητο.
- ❖ **Σκοτσέζικο ντους**, Δημήτρης Μαργαριτόπουλος, εκδόσεις Κοχλίας 2005, διηγήματα, ιστορίες ευχάριστες και δυσάρεστες ξετυλίγονται σε αυτό το βιβλίο γεγονότα που φέρνουν στο νου μας περιστατικά της καθημερινότητας.
- ❖ **Υπουργοί στο ειδικό δικαστήριο (1821 - 2000)**, Νικόλαος Π. Σοϊλεντάκης, κεντρική διάθεση εκδόσεις Παπαζήση, η ιδιοτέλεια και ο παραλογισμός της εξουσίας διαπιστώνουμε ότι έχουν βαθιές ρίζες, εκδηλώνονται με τραγελαφικό τρόπο ορισμένες φορές.
- ❖ **Ενθύμιον**, Γιώργος Θεοχάρης, εκδόσεις Καστανιώτη, ποίηση, απλός στίχος, άμεσος, απρόσμενα διαβρωτικός: Άλλωστε και η ποίηση –σκέφτομαι– / αδυνατεί να μεταφράσει τη δυστυχία της μνήμης.
- ❖ **Ο Ντίνος Χριστιανόπουλος για το Διονύσιο Σολωμό**, Διονύσης Στεργιούλας, δύο συνεντεύξεις, εκδόσεις Οδός Πανός, Αν ασχολούμαι με το Σολωμό, ασχολούμαι διότι το έργο είναι θρυμματισμένο λείει ο Ντίνος Χριστιανόπουλος ψηλαφώντας με κριτικό, συγκριτικό και απολογητικό τρόπο τα δρώματα.
- ❖ **Διηγήσεις ευχαριστημένων ανθρώπων**, Απόστολος Λυκεσάς, εκδόσεις Νησιδές, εκρηκτικό, σπινθηροβόλο πνεύμα και χιούμορ σε τρισελίδα το πολύ ψήγματα λόγου.
- ❖ **Τέσσερις ελληνικοί φόντοι**, Αλέξης Πανσέληνος, εκδόσεις Πόλις, τέσσερις σκληρές, σύμφωνα με το οπισθόφυλλο, ιστορίες, όχι και τόσο όμως, ειδικά τα Μαύρα μεσάνυχτα είναι πολύ τρυφερή, γλυκιά και σπαραχτική με τον τρόπο της, «σαν μια μεγάλη μπουκλα μέλι που πέφτει από ψηλά».

❖ *Απτικής Περιήγησις, Αλκής Ξανθάκης, εκδόσεις Κοχλίας, φωτογραφικό οδοιπορικό μέσα από τη διαδρομή του Πausανία, του σημαντικότερου περιηγητή κατά τον 2^ο μ.Χ. αιώνα.*

*καταδέσσουμε
τίποτε άλλο από μοναξιά
μείναμε στο δρόμο...*

Τα ποιήματα που γίναν χόβολη 1986-2004, Εκδόσεις Μπιλιέτο, Παιανία 2005

Από τις συλλογές που λάβαμε

ΑΦΡΟΔΙΤΗ ΚΟΪΛΟΙ*

ΟΙ ΛΕΩΦΟΡΟΙ

*Έλα τώρα μαζί να ονειρευτούμε
τις μεγάλες λεωφόρους
αυτές που δεν είδαμε.*

*Τις μεγάλες λεωφόρους
με τα κίτρινα φώτα,
τις ταμπέλες με τους προορισμούς.*

*Αυτές που θα πάρουμε να γυρίσουμε
πίσω στην κρυμμένη μας αδιώτητα,*

*εκεί, που μισερά μονοπάτια
μας άλλαξαν πορεία
και χαθήκαμε.*

Όρασις ένδον, Πανδώρα 2004.

ΝΙΚΟΣ ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

ΚΛΕΙΝΟΙΝ
ΚΑΙ ΤΑ ΣΙΝΕΜΑ

στον Ν.Χ.

*Κλείνουν ένα ένα και τα σινεμά
που χώνονταν τα θράδια η μοναξιά μας.
Στη θέση τους ξεφυτρώνουν τράπεζες
για τις καταδέσεις των εμπόρων και
τις συναλλαγές.*

Κι εμείς που δεν έχουμε να

ΤΑΣΟΣ ΣΤΑΜΠΟΙΛΟΓΛΟΙ*

ΑΠΟΛΟΓΙΑ

*Δεν έχτισα εκκλησιές και μοναστήρια,
σε οίκους ευγηρίας δεν έκανα δωρεές.
Δε διέσυρα το σώμα μου σ' επιδεικτικά
προσκυνήματα*

*στους αγίους δεν έταξα λαμπάδες
κι' αφιερώματα χρυσά.*

*Σκόρπισα την ψυχή μου στη φωτιά
των ανέμων*

*χωρίς αυταπάτες αποδράσεων,
δίχως αντιπαροχές και προσδοκίες
μάταιες.*

*Αγάπη δήλασα στα παιδιά του κόσμου,
άπλωσα το χέρι μου*

*σ' αυτούς που ζώστηχαν το σπαδί και
το θάνατο*

για λευτεριά και δικαιοσύνη.

Είχα μια μπουκιά ψωμί,

το μοίρασα στους πεινασμένους

ένα ποτήρι νερό σ' όσους διψάνε,

ένα τριαντάφυλλο είχα,

το χάρισα στους ερωτευμένους,

ένα λυχνάρι και το πρόσφερα

σ' όσους αναζητούν το φως.

Το στερνό καταφύγιο, Σέρρες 2005

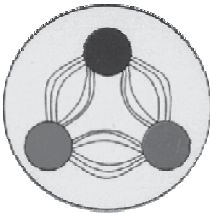
Οι συγγραφείς και οι συνεργάτες του τεύχους

● **Δημήτρης Μπαχέρης:** Κατάγεται από την Αρκαδία. Σπούδασε Πολιτικές Επιστήμες και σε μεταπτυχιακό επίπεδο Διοίκηση Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών. Από νεαρός φοιτητής άρχισε να συγκεντρώνει υλικό για την λεγόμενη γενιά του '30 και ιδιαίτερος για το ζωγράφο – ποιητή Νίκο Εγγονόπουλο. Εργασίες του έχουν δημοσιευθεί σε εφημερίδες και λογοτεχνικά περιοδικά («Καθημερινή», «Οδός Πανός», «Νέα Σκέψη», «Best Sellers», «Διαβάζω», «Γράμματα και Τέχνες»). Εξέδωσε τα βιβλία «Δημήτρης Χαρν» (1997), «Ο διάσημος Νικόλας Ασμοσ» (1999) και «Βασίλης Σύλλης: Μαχητής Εφημεριών του Στίβου» (1999). ● **Γιάννης Γεωργιόπουλος:** Γεννήθηκε στις Σέρρες το 1931. Ιδιαίτερα σημαντικός Σερραίος λογοτέχνης. Μέρος του έργου του αποτελούν: Ποιήματα 1950, Πρώτη Παρουσία 1957, Λυρική Εκστρατεία 1958, Ονειρεμένη Καλύβα 1959, Ποιητικό Τετράδιο Ι και ΙΙ 1959, Χειραφία με τη ζωή 1964, Φωτοβολίδες 1965, Το τραγούδι του γρησμού 1970, 14 Ποιήματα για τον μεγάλο μικρούτσικο 1981, Η Ταβέρνα 1982, Πρόσδεση 1983, Άριος Λόγος 1991, Ευδαρσός 1993, Υπέρ βοιών 1995 κ.α. Βλ. «Δρομολόγιο» 6 / Χειμώνα 2004-5. ● **Γιώργος Ρούβαλης:** Βλ. «Δρομολόγιο» 5 / Φθινόπωρο 2004. ● **Χρήστος Πολατιδής:** Βλ. Δρομολόγιο 1 / Φθινόπωρο 2003 και 3 / Άνοιξη 2004. ● **Νένος Αποστολίδης:** Γεννήθηκε στην Αθήνα στις 2 Μαρτίου 1924. Σπούδασε στο τμήμα Ιστορίας – Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Από τους ιδιαίτερα σημαντικούς ελληνούς λογοτέχνες του 20^{ου} αιώνα. Δημοσιεύθηκε από το 1946. Μέρος των έργων του 1945 – 2003 αποτελούν: Τρεις σταθμοί μιας πορείας, Τα φτερά του Πελαργού, Ποιητικά γράμματα, Πυραμίδα 67, Τα Νέα Ελληνικά, Ιστορίες από τις Νότιες Ακτές, Το Κριτήριο, Ο γρασαδόρος και Τα χειρόγραφα του Max Tod, Κριτική του Μεταπολέμου, Βορά στο θηρό, Κατηγορού, Στη γέμιση του φεγγαριού, Ο Α2, Κλειδιά, Η άλλη Ιστορία, Ανδύλι, Από τον κόσμο ΡΑ, Τετράμηνα 1-18, Αντιτύπος, Repos, Κείμενα φρένα, Άξονες, Οι ερινύες, Ημερολόγια της Ανδολογίας, ΚΑΙΠΕ, Οι Εξάγγελοι, J.G. Droysen: Ιστορία του Ελληνισμού: Ιστορία του Μεγάλου Αλεξάνδρου, τ.2, Ιστορία των Διαδόχων του μεγάλου Αλεξάνδρου, τ.2, Η Αυτοκρατορία των Σκουπιδιών, Οι γάτες, ο Κεραυνός, Η Δίνη, Στον κυνηγημένο καιρό, Απάντησή στην Πυραμίδα 67, Αυτός που γαβγίζουν οι σκύλοι, ΑΝΘΛΟΠΑ της Νεοελληνικής Γραμματείας τ. 6, Ουλάν Μπατόρ, Το μαύρο καράβι. Πολυσχιδής και πολυπράγμων, ο χειμαρρώδης αρετικός της Νεοελληνικής Γραμματείας ποτέ δεν έπαψε να προκαλεί και το Λήμο και τους σοφιστές του. Εβγχε από τη ζωή στις 10 Μαρτίου 2004 όπως ήθελε: όρθιος και χωρίς ψαλμούς. Βλ. «Δρομολόγιο» 2 / Χειμώνας 2003-4. ● **Αγγελική Σιγούρου:** Γεννήθηκε στην Αθήνα, το 1973. Σπούδασε Γαλλική Φιλολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και Δραματική Τέχνη στην Ανώτατη Σχολή υποκριτικής τέχνης «Αρχή», της Νέλλης Κερρά. Το 1991 πρωτοδημοσίευσε ποιήματά της στο λογοτεχνικό περιοδικό «Νέα Πορεία». Το 2002 και το 2004 δημοσίευσε ποιητικά της κείμενα στο περιοδικό «Ποίηση» των εκδόσεων «Νεφέλη». Το 1998 έκανε την μετάφραση του θεατρικού έργου «Le Marin» του Fernando Pessoa από τα γαλλικά για την θεατρική παράσταση του Λευτέρη Βογιατζή, που ανέθηκε στο Θέατρο της οδού Κυκλάδων». Τον Νοέμβριο του 2004, επιλέχθηκε το ποίημά της «Μαρία» για να συμμετάσχει στο φεστιβάλ νέων λογοτεχνών (Klandestini project) που έλαβε χώρα στην Μάλτα. Ασχολήθηκε για πολλά χρόνια με τον κλασικό και τον σύγχρονο χορό. Τον τελευταίο χρόνο ζει στη Σύρο και διδάσκει σύγχρονο χορό στη Σχολή χορού «SDM» της Susan Durant Μιχαλάκη, όπου έχει δημιουργήσει δική της χοροθεατρική ομάδα. Μελετά την αραβική γλώσσα και μεταφράζει αραβικά λογοτεχνικά. Γράφει ποίηση, μυθιστορήματα και διηγήματα. ● **Κατερίνα Καριζώνη:** Γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Είναι διδάκτορας των Οικονομικών Επιστημών του Α.Π.Θ. Έχει εκδώσει οκτώ ποιητικές συλλογές, έξι παιδικά βιβλία και δύο μυθιστορήματα. Συνεργάζεται με διάφορα περιοδικά και εφημερίδες με κριτικές, δοκίμια και λογοτεχνικά κείμενα. ● **Καίτατζη Χουλίου (Μελέτη Λέσποινα):** Είναι ψυχολόγος – ψυχοθεραπεύτρια (MSc). Γεννήθηκε στο Λεβαδωχώρι Σερρών. Εζήτησε στη Σουηδία, όπου ολοκλήρωσε τις προ-και μεταπτυχιακές σπουδές της στο Πανεπιστήμιο της Ουψάλα και εργάστηκε στην Ανοιχτή Μονάδα της Πανεπιστημιακής Ψυχιατρικής Κλινικής Κατά τα τελευταία χρόνια ζει στις Σέρρες, προσφέροντας τις υπηρεσίες της στο χώρο της αποκατάστασης, καθώς και ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης. Εργάζεται ως ψυχολόγος στο Κέντρο Διάγνωσης, Αξιολόγησης και Υποστήριξης (Κ.Δ.Α.Υ.) Σερρών, όπου και προϊστάται της Υπηρεσίας. Βλ. «Δρομολόγιο» 3 / Άνοιξη 2004. ● **Γιώργος Κ. Αγγελοπλάστης:** Βλ. «Δρομολόγιο» 5 / Φθινόπωρο 2004. ● **Τριαντάφυλλος Ψηλάντης:** Βλ. «Δρομολόγιο» 3 / Άνοιξη 2004. ● **Πιάννης Πάσχος:** Γεννήθηκε στα Γιάννενα το 1954 και εργάζεται ως ιχθυολόγος Ασχολούμενος με ένα κατεδωχόχνη αντιποιητικό αντικείμενο επιδιώκει στην ποίηση, πιστεύοντας πως αποτελεί ταξίδι ψυχής. Όταν του γυρεύεις να σου πει έναν καλό του στίχο, εκείνος απαντά, χωρίς προσποίηση, πως δεν είναι διατεθειμένος να σου δώσει ένα λουλούδι μόνο, παρά να σε οδηγήσει σ' έναν ολόκληρο κήπο. Όταν του ζητάς μια στιγμή, αντιπροτείνει να σου διηγηθεί εμμέτρος μίαν ολόκληρη ζωή... Τα υπόλοιπα, τετριμμένα της ζωής, δεν έχουν σημασία. Έχει εκδώσει ιδιωτικά τις συλλογές: «Ποιητική συλλογή Ι», «Λίλα Τεάν», «Ελευθερίας ελεύθερος», «Πλέω ανατολικά», «Το απροσδόκητο». ● **Λαυρέντης Θεοδούσης:** Ποιητής και μεταφραστής. Εργάζεται στη Β. Ελλάδα ως δημοσίος υπάλληλος. Βλ. «Δρομολόγιο» 3 / Άνοιξη 2004. ● **Νώντας Α. Πατσάκας:** Βλ. «Δρομολόγιο» 5 / Φθινόπωρο 2004. ● **Κώστας Ριζάκης:** Ποιητής, Εκδότης – Διευθυντής του λογοτεχνικού περιοδικού «ΠΑΡΑΔΟΣ». Ζει και εργάζεται στη Λαμία. ● **Τάσος Σταμπούλογλου:** Ποιητής. Γεννήθηκε στη Βροντού το 1937 και ζει στην πόλη των Σερρών. Εξέδωσε δύο ποιητικές συλλογές: «Σε μια στάλα βροχής» (1959) και «Προσκλητήριο» (1974). Ποιήματα και πεζά του έχουν δημοσιευθεί σε περιοδικά λόγου και τέχνης. Βλ. «Δρομολόγιο» 4 / Καλοκαίρι 2004.

Σουπερ Μαρκετ
ΧΑΒΑΛΕΣ
το καλύτερο για κάθε σπίτι

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ
ΠΡΩΤΟΝΙΟ
Ανώτατο Επίπεδο!

Πλ. Εμπορίου, Σέρρες, Τηλ. 23210 67147

ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ 2, Τ.Κ. 62 122 ΣΕΡΡΕΣ
ΤΗΛ.: 23210 58800 FAX 23210 58802
alevra@otenet.gr

ΣΙΑΡΚΟΣ Α.Ε.

ΕΚΚΟΚΚΙΣΤΗΡΙΑ ΒΑΜΒΑΚΟΣ

ΗΡΑΚΛΕΙΑ ΣΕΡΡΩΝ ΤΗΛ.: 23250 28030

Γ Ρ Α Μ Μ Η

ΕΙΔΗ : ΣΧΕΔΙΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΖΟΓΡΑΦΙΚΗΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Θ. ΤΟΣΟΥΝΙΔΗΣ

ΠΡΙΓΚ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ 1 ΣΕΡΡΕΣ
ΤΗΛ./FAX: 23210 51105 - 52277

Κεντρικό:
Λευκώνας Σερρών
Τηλ. 50432

ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΘΕΡΜΑΝΣΗΣ
ΔΙΑΝΟΜΗ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ

ΡΙΖΟΥΔΗ Γ. ΒΑΪΑ
Υγρά καύσιμα
Αξεσουάρ - Πλυντήριο

Mobil
Λιπαντικά

Υπ/μα:
Νιγρίτα Σερρών
Τηλ. 0322 24981

Καυκαζομέννα στην πευκόφυτη πηγή
αγνόητο δάμ το Μπέλλες και τον πόσομό Σαρμόνα.
Χαζομένα πάνω στην Πηγή, είναι από το πότιτεπέδωρα πουρά
της κόρας μας.

ΛΟΥΤΡΑ ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ

Βυζαντινοί και Πασιίτες για ταύλασην!...

Πυκνοί υδρατμοί,
πολλόφωρο ψηφιδωτό,
βυζαντινή ηρατοκασηνή.
Η ατμόσφαιρα παραμυθόνα,
ανακαητή Ένα ταξίδι στο χρόνο
και εσείς καμψά του ανείρου
με το ταξί σας
ή την παρέα σας,
με μοναδικά σύννεφα
τον γλυκό ίσω
του αέραου νερού της πηγής.
Καλλόωση, αναζωογονηση,
απόλαυση!
Ανάταση ψυκική, οματική!
Μία εμπειρία μοναδική!
Ζήστε την και κραδίστε ζωή!
Το ταξίδι δεν τελειώνει εδώ.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ
ΛΟΥΤΡΩΝ ΣΙΔΗΡΟΚΑΣΤΡΟΥ

Δοξαί Σιδηρού - Πύμαχονα
Ηλ: 20230 22422 & 22441 Fax: 20230 24659
www.loutra-siderokastrou.gr

ΠΛΗΡΟΜΕΝΟ ΤΕΛΟΣ
Κ.Τ. ΣΕΡΡΩΝ
Αρ. Αδείας 1 ΕΚΤ.

